KROVNA ORGANIZACIJA MLADIH SRBIJE

KOMPARATIVNA ANALIZA OMLADINSKE POLITIKE U SRBIJI SA POLITIKAMA U EU

2018

Komparativna analiza omladinske politike u Srbiji sa politikama u EU

Izdavač:

Krovna organizacija mladih Srbije – KOMS

Za izdavača:

Mila Lukić

Autor:

Miloš Mojsilović, MA

Beograd, jun 2018.

Rad Krovne organizacije mladih Srbije podržava Švedska u okviru programa Beogradske otvorene škole „Civilno društvo za unapređenje pristupanja Srbije Evropskoj uniji“

SADRŽAJ:

PREDGOVOR – Boban Stojanović (KOMS) 5

UVOD 17

1. OMLADINSKA POLITIKA U SRBIJI 21

2. OMLADINSKA POLITIKA NA NIVOU EVROPSKE UNIJE I SAVETA EVROPE 26

3. OMLADINSKA POLITIKA U HOLANDIJI 39

3.1. Opšti prikaz sistema omladinske politike 39

3.1.1. Primer dobre prakse – decentralizacija brige o mladima .. 44

3.2. Sistem obrazovanja 47

3.2.1. Primer dobre prakse - Škole u zajednici 49

3.3. Zapošljivost mladih 52

3.4. Zdravlje i zdravstvena zaštita 55

4. OMLADINSKA POLITIKA U POLJSKOJ 57

4.1. Opšti prikaz sistema omladinske politike 57

4.2. Sistem obrazovanja 59

4.3. Zapošljivost mladih 63

4.3.1 Primer dobre prakse – Program „Tvoj posao – tvoj izbor“ 65

4.4. Zdravlje i zdravstvena zaštita 68

5. OMLADINSKA POLITIKA U HRVATSKOJ 70

5.1. Opšti prikaz sistema omladinske politike 70

5.2. Sistem obrazovanja 72

5.2.1. Primer dobre prakse - Projekt e-Škole (2014. – 2022) - Model za digitalizaciju škola na nacionalnom nivou 74

5.3. Zapošljivost mladih 77

5.4. Zdravlje i zdravstvena zaštita 81

ZAKLJUČCI I PREPORUKE 83

PREDGOVOR – Boban Stojanović (KOMS)

Ova komparativna analiza nastala je kao inicijativa Krovne organizacije mladih Srbije u saradnji sa Beogradskom otvorenom školom i kraljevinom Švedskom. Smatrali smo da je neophodno da se uradi jedan pregled omladinskih politika u odabranim državama Evrope i da se one uporede sa politikama u Srbiji kako bi se pronašli primeri dobre prakse, dobre studije slučaja i kako bi se dobili predlozi za izmene politika u Srbiji. U analizi su obrađene politike obrazovanja, zapošljivosti i zdravlja, a države koje su bile predmet analize jesu: Holandija, Poljska i Hrvatska – koje su izabrane da bi oslikale različite pozicije zemalja u Evropi (procesi demokratizacije, ekonomske tranzicije i ekonomskog razvoja i procesa pristupanja Evropskoj uniji kako bi Srbija znala šta može da očekuje u oblasti razvoja omladinske politike. Takođe, cilj nam je bio da napravimo osvrt na politike Saveta Evrope, kao i politike Evropske unije, sa posebnim pogledom na proces strukturiranog dijaloga i kako on funkcioniše na nivou Evropske unije, s obzirom da KOMS radi na tome da model strukturiranog dijaloga implementira u Srbiji, kako na nacionalnom, tako i na lokalnom nivou.

U okviru projekta Civilno društvo za unapređenje pristupanja Srbije Evropskoj uniji koji realizuju Beogradska otvorena škola i Kraljevina Švedska, Krovna organizacija mladih Srbije kroz institucionalnu podršku realizuje drugu godinu za redom projekat: Glas mladih u demokratskim procesima.

U okviru ovog projekta je i sprovedeno istraživanje čiji je proizvod ova komparativna analiza. Analiza zakonodavnog okvira koje ima Republika Srbije i javnih politika u oblasti omladinske politike i upoređivanje stanja stvari Srbije sa drugim državama članica Evropske unije jedan je od preduslova za napredak i poboljšanje najvažnijih strateških dokumenata Republike Srbije. Veoma je mali broj naučnih publikacija koje imaju ovu oblast kao svoj predmet analize, te je ovaj doprinos civilnog sektora značajan. Dodatna vrednost ovog istraživanja je približavanje primera dobre prakse iz EU mladima o konkretnim oblastima od njihovog interesa. Osim komparativne analize koja je pred vama, u okviru ovog projekta KOMS sprovodi strukturirani dijalog na lokalnom nivou kroz obuku lokalnih koordinatora u šest jedinica lokalne samouprave (lokalni koordinatori iz gradskih/opštinskih uprava i organizacija civilnog društva), kroz lokalne info sesije sa mladima o

strukturiranom dijalogu i pokretanju lokalnih inicijativa koje bi trebalo da reše specifične probleme mladih u ovim jedinicama lokalne samouprave kroz proces i tehnike strukturiranog dijaloga. KOMS na nacionalnom nivou radi na uspostavljanju nacionalne radne grupe za strukturirani dijalog koja će umrežiti sve institucije koje se bave mladima. Osim toga, KOMS će i ove godine uz pomoć BOŠ-a i Švedske objaviti Alternativni izveštaj o položaju i potrebama mladih u Republici Srbiji koji je od suštinske važnosti za dalje unapređenje omladinskih politika. Na osnovu tog izveštaja i ove komparativne analize KOMS će izraditi predloge javnih politika koje će se zasnivati na realnim podacima (evidence based) i primerima dobre prakse iz Evrope i koje će predstaviti na nacionalnom okruglom stolu.

Krovna organizacija mladih Srbije (KOMS) je savez udruženja mladih i za mlade, osnovan 12.marta 2011. godine. Trenutno je u članstvu KOMS-a 95 organizacija članica (organizacije mladih i za mlade). KOMS predstavlja najviše nezavisno predstavničko telo mladih u Srbiji čija je misija da razvija omladinsku politiku u Srbiji, zastupajući interese mladih, razvijajući partnerski odnos sa državom, međusektorsku i međunarodnu saradnju, kao i podstičući aktivno učešće mladih i organizacijski razvoj svojih

članica. Svoju misiju KOMS sprovodi putem: zagovaranja za razvoj mehanizama za učešće mladih u procesima donošenja odluka i kreiranja predloga praktičnih politika u oblastima od značaja za mlade; podsticanja, podrške i promocije participacije mladih, omladinskog organizovanja i umrežavanja i jačanja kapaciteta i organizacione održivosti udruženja mladih i za mlade. KOMS je punopravna članica Evropskog foruma mladih.

Uloge KOMS-a su da:

- Prepoznaje potrebe i zastupa interese mladih
- Predstavlja platformu za dijalog i saradnju i forum za razmenu informacija, iskustava i stavova
- organizacija članica
- Promoviše, podstiče i podržava omladinsko organizovanje
- Podstiče saradnju javnih institucija sa mladima i učestvuje u institucionalnim procesima donošenja odluka koje su od značaja za mlade, po principu ko-menadžmenta
- Analizira javne politike (zakone, strategije, budžete...) i daje amandmane na njih

- Sarađuje sa srodnim inostranim organizacijama i zastupa mlade ljude u Srbiji na polju međunarodne saradnje
- Bavi se javnim zagovaranjem na nacionalnom nivou
- Doprinosi izgradnji organizacionih kapaciteta organizacija članica

Misija Krovne organizacije mladih Srbije (KOMS):

KOMS je zagovaračka platforma koja zastupa interese mladih, osigurava aktivno učešće i razvija sistemska rešenja u cilju unapređenja položaja mladih kroz razvijanje strateških partnerstava, međusektorsku i međunarodnu saradnju, kao i jačanje kapaciteta organizacija članica i drugih subjekata omladinske politike.

Vizija Krovne organizacije mladih Srbije (KOMS):
Podsticajno okruženje u kojem mladi zastupaju svoje interese i aktivno učestvuju u razvoju društva.

Ciljevi KOMS-a su:

- unapređivanje položaja mladih u društvu, a naročito aktivnog učešća u društvu;

- unapređivanje sistemske brige o mladima;
- obezbeđivanje sigurnog okruženja i mogućnosti za lični i socijalni razvoj mladih;
- unapređenje jednakosti, tolerancije i demokratske kulture kod mladih i među mladima;
- promocija volonterske kulture među mladima;
- ostvarivanje saradnje sa mladima u drugim zemljama, umrežavanje i razmena iskustava;
- javno zagovaranje i zastupanje interesa mladih u cilju poboljšanja kvaliteta života mladih u Srbiji i afirmisanje mladih;

Vrednosti i principi KOMS-a : Poštovanje ljudskih prava svih mladih bez obzira na pol, rasnu i nacionalnu pripadnost, religijsko i političko opredeljenje, seksualnu orijentaciju, socijalni status, funkcionalne smetnje, rodni identitet i/ili izražavanje; demokratija i aktivno učešće mladih; delovanje zasnovano na istraživanjima; otvorenost članica za informacije, ideje i energiju; celoživotno učenje; ravnopravnost organizacija i aktivista/kinja; transparentnost delovanja; odgovornost; primena ko-menadžment koncepta i interkulturalni dijalog mladih

Ova koparativna analiza je nastala u okviru projekta: Civilno društvo za unapređenje pristupanja Srbije Evropskoj uniji - CS4EU.

Beogradska otvorena škola (BOŠ) uz podršku Švedske sprovodi projekat „Civilno društvo za unapređenje pristupanja Srbije Evropskoj uniji“ koji ima za cilj da podrži aktivnije učešće organizacija civilnog društva i medija u procesu pristupanja Republike Srbije Evropskoj uniji (EU).

U okviru projekta BOŠ sprovodi Program podrške civilnom društvu i medijima u oblasti evropskih integracija čija je svrha da doprinese evropskim integracijama i demokratskom razvoju u Srbiji jačanjem uloge civilnog društva i medija.

Civilno društvo i mediji su prepoznati kao pokretači promena i ključni akteri demokratskog razvoja. Organizacije civilnog društva i mediji predstavljaju aktere koji su u stanju da proces evropskih integracija približe građanima, objasne značaj društvenih promena i doprinesu uključivanju građana u procese donošenja odluka. Stabilnost demokratskih institucija, vladavina prava i poštovanje ljudskih i manjinskih prava su nezamislivi

bez aktivnog učešća civilnog društva u kreiranju javnih politika i slobodnih medija koji informišu građane i podstiču kritičko mišljenje. Civilno društvo i mediji su prepoznati kao pokretači promena, ključni akteri demokratskog razvoja i direktni korisnici ovog Programa.

Ovim projektom BOŠ nastoji da proces pregovora Srbije sa EU učini vlasništvom svih građana i građanki i da ga poveže sa procesom kreiranja javnih politika. Na ovaj način će se uspostaviti okvir za društvene promene koje će omogućiti da građani i građanke prepoznaju korist od članstva Srbije u EU. Kroz ovaj projekat biće obezbeđena podrška za razvoj organizacija civilnog društva i medija u zastupanju interesa lokalnih zajednica u procesu pristupanja EU.
Opšti cilj Programa je doprinos evropskim integracijama i demokratskom razvoju u Srbiji jačanjem uloge civilnog društva i medija.

Specifični ciljevi Programa podrške su da:

- ojača ulogu civilnog društva kao zastupnika interesa lokalnih zajednica u procesu pristupanja Srbije Evropskoj uniji (EU);
- podstakne demokratski uticaj civilnog društva na javne vlasti, poboljša prakse i unapredi kvalitet učešća javnosti u procesu donošenja odluka;
- unapredi kvalitet javne debate i informisanosti građana o procesu evropskih integracija.

Program podrške civilnom društvu i medijima u oblasti evropskih integracija čine sledeće celine:

Programska aktivnost 1: Podrška projektima i partnerskim organizacijama civilnog društva i medijima;

Programska aktivnost 2: Jačanje kapaciteta i program umrežavanja.

Kroz ovaj Program obezbeđuje se podrška za veće učešće organizacija civilnog društva i medija u kreiranju javnih politika u procesu pristupanja EU i dugoročno partnerstvo programskih partnera. Programski partneri će biti one organizacije civilnog

društva i mediji čiji projekti budu prihvaćeni i podržani u okviru ovog Programa.

Podrška projektima i partnerskim organizacijama civilnog društva i medijima podrazumeva dodelu finansijskih sredstava za realizaciju aktivnosti koje doprinose ostvarenju ciljeva Programa i dostizanju očekivanih rezultata i realizuje se kroz:

Institucionalnu podršku koja je namenjena za održivost organizacija civilnog društva koje aktivno učestvuju ili poseduju potencijal da učestvuju u kreiranju javnih politika u procesu pristupanja EU i medijima koji unapređuju kvalitet informisanja i podstiču javnu debatu o procesu evropskih integracija;
Projektnu podršku koja je namenjena organizacijama civilnog društva koje se bave javnim zagovaranjem za veće učešće lokalnih zajednica u procesu evropskih integracija i medijima za jačanje medijskih sloboda, nezavisnosti medija i unapređenje kvaliteta izveštavanja o pitanjima demokratskog razvoja i procesa pristupanja Srbije Evropskoj uniji.

Jačanje kapaciteta i program umrežavanja obuhvata sledeće celine:

- ekspertsku podršku za sprovođenje projekata;
- program za izgradnju kapaciteta organizacija civilnog društva i medija;
- studijske posete institucijama EU u Briselu;
- program razmene iskustava;
- radionicu za umrežavanje.

Organizacije i mediji uključeni u projekat dobiće podršku za realizaciju sopstvenih aktivnosti čijim izvođenjem doprinose procesu evropske integracije, kao i podršku za jačanje unutrašnjih kapaciteta organizacije za uspešnije dostizanje ciljeva koje su postavili.

Gore navedenim aktivnostima civilno društvo obezbeđuje da glas lokalnih zajednica bude prepoznat u pregovorima o pristupanju Evropskoj uniji. Na ovaj način informisani građani i građanke od posmatrača postaju aktivni Učesnici/e/e u sveobuhvatnoj demokratskoj reformi zajednice čiji su deo.

Ovim projektom se unapređuje saradnja javnih institucija, civilnog društva i medija i podstiču partnerstva u rešavanju problema lokalnih zajednica. Saradnja civilnog društva i javne uprave se ovim projektom gradi na temeljima znanja, argumentovane debate i poštovanja principa dobrog upravljanja. Projekat se izvodi u periodu od oktobra 2016. do oktobra 2019. godine.

.

UVOD

Da bi mladi u Srbiji imali jednake uslove, odnosno iste polazne osnove za ostvarenje svojih potreba i interesa, neophodno je da se javne politike koje se odnose na njih zasnivaju na holističkom pristupu koji balansira između očekivanja društva od mladih i njihovih želja i potreba. S obzirom na to da su omladinske javne politike predmet različite regulacije u svim zemljama u okruženju i u zemljama Evropske unije, kao i na nivou same Unije i drugih relevantnih međunarodnih organizacija i institucija, u cilju poboljšanja rezultata ovog istraživanja, sprovedena je komparativna analiza nekoliko studija slučaja u oblasti omladinske politike, tj. primene pojedinih politika i njihovih efekata u zemljama Evropske unije. Analiza ima za cilj da pokaže način na koji je omladinska politika regulisana u zemljama koje su izabrane, sa ciljem eventualnog razmatranja mogućnosti da se određene dobre prakse, iskustva i rezultati iskoriste i u Srbiji.

Oblasti koje će istraživanje obuhvatiti su one koje najviše pogađaju mlade na način da im značajno ograničavaju prostor za sticanje praktičnog radnog iskustva i formiranje vrednosnog

sistema, čime im smanjuju startne pozicije u društvu i utiču na stepen i vreme osamostaljivanja. Oblasti su sledeće:

- Nezaposlenost mladih, koja je glavni problem mladih po zvaničnim i alternativnim izvorima[1];
- Obrazovanje, oblast koje je druga po samoproceni mladih, ali i po zvaničnim dokumentima[2];
- Zdravlje mladih, oblast koja je bez svake sumnje najviša vrednost svakog društva[3].

Nezaposlenost mladih se vidi kako iz zvaničnih statistika[4], tako i na svakom koraku, iz neposrednog socijalnog okruženja gotovo svakog pojedinca u našem društvu. Nezaposlenost mladih je ponekad veliki problem i u ekonomski mnogo razvijenijim

[1] Nacionalna strategija za mlade („Sl. Glasnik“, 22/2015)
[2] Isto.
[3] http://koms.rs/wp-content/uploads/2016/09/Predlog-prakticne-politike-u-oblasti-zdravlja-mladih-KOMS.pdf
[4] Na osnovu Ankete o radnoj snazi Republičkog zavoda za statistku za IV kvartal 2017. godine, uprkos trendu povećanja zaposlenosti u opštoj populaciji, taj trend nije zabeležen i kod mladih. Kod njih nije došlo do bitnijih promena u broju zaposlenih, dok je broj nezaposlenih veći za 8.600, a stopa nezaposlenosti veća je za 2.1%. Rezultat takvih trendova je stopa zaposlenosti od 21,4% i stopa nezaposlenosti od 33,3%. O tome detaljnije videti na http://www.stat.gov.rs/WebSite/Public/PublicationView.aspx?pKey=41&pLevel=1&pubType=2&pubKey=4624

zemljama, a taj problem naročito dolazi do izražaja u zemljama nezavršene ekonomske, političke, pa i vrednosne tranzicije, kakva je i Srbija, u kojima je nezaposlenost strukturni problem koji ne pogađa samo mlade, ali se na mlade naročito reflektuje jer su mladi ranjiva grupa. Imajući to u vidu, neophodno je da se u participativnom procesu, u kome će učestvovati svi relevantni činioci, formulišu mere i aktivnosti čiji bi cilj bio da mladi, nakon završenog obrazovanja, što lakše i bezbolnije dođu do odgovarajućeg posla.

Neminovna tema koja prati temu nezaposlenosti mladih jeste tema adekvatnog obrazovanja. Bez adekvatnog obrazovanja koje prati potrebe tržišta rada, svako društvo se vrti u začaranom krugu reformi sa neizvesnim ishodima. U ovom istraživanju je naglašena veza između ove dve teme i prikazani su primeri uspešnih „mostova“ na prelasku iz procesa obrazovanja u proces zapošljavanja, odnosno u status zaposlenosti. Zdravlje mladih je tema koja je po aktuelnoj strategiji EU za mlade prioritetna oblast[5]. Nažalost, ako je sudeći po strateškim dokumentima u Srbiji, radi se o zapostavljenoj temi koja bi zbog svog značaja

[5] Strategija za mlade Evropske unije (2010–2018), videti na https://ec.europa.eu/youth/policy/youth-strategy_en

morala biti reafirmisana[6]. Kada se uzme u obzir činjenica da naša država više od dvanaest godina nije donela ni reviziju postojeće strategije koja se odnosi na zdravlje mladih, onda je jasno da se ova tema mora staviti na mesto koje zaslužuje - prioritetna tema za svakoga ko se zaista brine o mladima.

Na primeru Holandije analiziraće se organizovanje omladinske politike i povezivanje sa konkretnim akcijama, kako bi se problemi mladih što efikasnije rešili. Da ne bi ovo bilo istraživanje koje se bazira samo na dobrim idejama koje se sprovode u zemljama koje su mnogo uređenije od naše, pa su samim tim i prakse teže primenjljive na našu situaciju, uzete su u obzir još dve zemlje: Poljska i Hrvatska. Poljska je, poput bivše Jugoslavije, bila zemlja komunističkog bloka, koja je od momenta promene političkog sistema relativno brzo ušla u EU (2004. godine). Ulaskom u EU, ali i u toku priprema za punopravno članstvo, Poljska je doživela ozbiljne promene u brojnim oblastima, pa i u oblasti omladinske politike – u analizi stanja u ovoj zemlji, akcenat analize će biti biti na naučenim lekcijama, pa i greškama koje su činjene. Sa druge strane,

[6] Strategija razvoja zdravlja mladih doneta je 2006.

Hrvatska je zemlja koja je poslednja ušla u EU (2013. godine) i čije je uređenje omladinskih politika slično modelu koji postoji u Srbiji, te su primeri dobre prakse iz ove zemlje itekako zanimljivi za Srbiju. Osim toga, Hrvatska sa Srbijom deli i mnoge druge karakteristike, proistekle iz istog kulturnog, pravnog i političkog nasleđa i suživota društava u istom sistemu u drugoj polovini XX veka, što je uticalo na slične potrebe, interese i probleme mladih koji postoje i nakon više od 25 godina od raspada zajedničke države.

1. OMLADINSKA POLITIKA U SRBIJI

U Republici Srbiji je predviđeno da Vlada, u saradnji sa mladima[7], udruženjima, institucijama i drugim akterima omladinske politike, definiše položaj i uloge mladih, kao i odgovornost javnih institucija prema njima.

U Srbiji postoji više strateških i normativnih akata kojima se definišu različite komponente omladinske politike, a najznačajniji su:

[7] Prema Zakonu o mladima („Sl. glasnik RS“, br. 50/2011), mladi su osobe od navršenih 15 godina do navršenih 30 godina života (član 3.).

- Zakon o mladima („Sl. glasnik RS“, br. 50/2011). Ovim zakonom uređene su mere i aktivnosti koje preduzimaju Republika Srbija, autonomna pokrajina i jedinice lokalne samouprave u cilju unapređenja društvenog položaja mladih i stvaranja uslova za ostvarivanje potreba i interesa mladih u svim oblastima koje su od interesa za mlade. Cilj Zakona je stvaranje uslova za podršku mladima u organizovanju, društvenom delovanju, razvoju i ostvarivanju potencijala, na dobrobit pojedinca i društva. Neki od osnovnih principa na kojima se zasniva ovaj zakon su sistem,ska podrška mladima, jednake šanse, jačanje mladih i njihove pozicije u društvu, aktivno učešće mladih i društvena odgovornost, itd.
- Nacionalna strategija za mlade za period od 2015. do 2025. godine („Sl. glasnik RS“, br. 22/2015). Ovaj dokument, koji je usvojila Vlada u februaru 2015. godine, definiše devet strateških ciljeva kao željenih, promenjenih stanja kada su u pitanju oblasti od interesa za mlade. Preciznije, radi se o sledećim oblastima: zapošljivost i zaposlenost mladih; kvalitet i mogućnosti za sticanje klasifikacija i razvoj kompetencija i inovativnost mladih; aktivno učešće mladih u društvu; zdravlje i blagostanje mladih; uslovi za razvijanje bezbednosne kulture mladih; podrška društvenom uključivanju mladih iz kategorija u riziku

od socijalne isključenosti; mobilnost, obim međunarodne saradnje mladih i podrška mladim migrantima; sistem informisanja mladih i znanje o mladima i korišćenje i učešće mladih u kreiranju kulturnih sadržaja.

- Akcioni plan za sprovođenje Nacionalne strategije za mlade za period od 2015. do 2017. godine („Sl. glasnik RS“, br. 70/2015). Vlada Republike Srbije usvojila je u avgustu 2015. godine Akcioni plan za sprovođenje Nacionalne strategije za mlade za period od 2015. do 2017. godine, čiji je cilj da omogući delotvorniji rad svih subjekata omladinske politike. Konkretno, Akcionim planom utvrđene su aktivnosti koje je trebalo sprovesti u 2015, 2016. i 2017. godini, precizirani indikatori koji prate stepen realizacije akivnosti, definisano potrebno vreme za ostvarivanje predviđenih ciljeva, rezultata i aktivnosti, određeni nosioci i učesnici procesa realizacije, definisana ukupno potrebna sredstva za realizaciju, kao i mehanizam praćenja realizacije, evaluacije i izveštavanja.

Ministarstvo omladine i sporta organizovalo je pet konsultatitvnih sastanaka sa predstavnicima udruženja mladih i za mlade, kao i lokalnih kancelarija za mlade u decembru 2017. godine u okviru procesa izrade budućeg trogodišnjeg Akcionog

plana za sprovođenje Nacionalne strategije za mlade[8]. Međutim, do kraja aprila 2018. godine i okončanja ovog istraživanja, Akcioni plan za sprovođenje Nacionalne strategije za mlade za period od 2018. do kraja 2020. godine, koji bi trebalo da definiše prioritetne aktivnosti koje je potrebno realizovati u ovom periodu, još uvek nije usvojen, niti postoje dostupne informacije kada bi do toga moglo da dođe.

Pored pomenutih, u strateške dokumente koji indirektno uređuju položaj mladih spadaju Nacionalna strategija zapošljavanja za period 2011–2020. godine; Strategija razvoja obrazovanja Srbije do 2020. godine; Strategija razvoja obrazovanja odraslih; Strategija naučnog i tehnološkog razvoja od 2016. do 2020. godine; Strategija javnog zdravlja Republike Srbije i Strategija za stalno unapređenje kvaliteta zdravstvene zaštite i bezbednosti pacijenata.

[8] Konsultativni sastanci su održani po tematskim celinama, i to: zapošljivost i zaposlenost mladih; razvoj kompetencija i aktivno učešće mladih u društvu; zdravlje, blagostanje i bezbednost mladih; informisanje, kultura i mobilnost mladih; te društveno uključivanje mladih iz kategorija u riziku od socijalne isključenosti. Za više podataka o tome videti: http://www.mos.gov.rs/vest/poziv-za-ukljucivanje-u-konsultativni-proces-povodom-izrade-akcionog-plana-za-sprovodenje-nacionalne-strategije-za-mlade-za-period-od-2018-do-2020-godine

Institucije i organizacije koje imaju najznačajniju ulogu u formulisanju javnih politika koje se tiču mladih su: Ministarstvo omladine i sporta, Savet za mlade Vlade Republike Srbije, pokrajinski i lokalni organi nadležni za omladinu i sport, kao i Krovna organizacija mladih Srbije, najviše predstavničko telo mladih, čiji su osnovni ciljevi porepoznavanje potreba i zastupanje interesa mladih, saradnja organizacija u cilju poboljšanja uslova života mladih, saradnja sa inostranim organizacijama koje se takođe bave mladima, te promovisanje i podsticaj na učestvovanje u omladinskim organizacijama.[9] Važno je napomenuti da je Krovna organizacija mladih Srbije imala ključnu ulogu u otpočinjanju procesa Strukturiranog dijaloga u Srbiji, kao platforme za konsultacije o važnim pitanjima za mlade između svih aktera u društvu relevantnih za omladinske politike.[10]

[9] Za više podataka o institucionalnom i normativnom okviru u Srbiji, detaljnije videti na http://www.mos.gov.rs/public/mladisuzakon/index.php

[10] Za više podataka o procesu Strukturiranog dijaloga u Srbiji, videti: http://dijalog.rs/

2. OMLADINSKA POLITIKA NA NIVOU EVROPSKE UNIJE I SAVETA EVROPE

Od 2009. godine i donošenja Strategije za mlade (2010–2018)[11], Evropska unija sprovodi Strukturirani dijalog sa mladima, koji predstavlja konsultacije u okviru kojih mladi imaju priliku da iznesu svoja mišljenja i predloge i na taj način utiču na evropsku politiku o pitanjima koja se tiče njih. Ovako uspostavljen proces obavezao je Evropsku komisiju i sve države Evropske unije da redovno održavaju konsultacije sa mladima. Dakle, kroz Strukturirani dijalog institucije Evropske unije se savetuju sa mladima o oblastima koje su važne za populaciju mladih u celoj Evropi, tj. oblastima koje su definisane u Strategiji za mlade Evropske unije[12]. Cilj Strukturianog dijaloga jeste da se preporukama i idejama mladih nađe mesto u nacionalnim i omladinskim politikama Evropske unije, kako bi se pospešio kvalitet njihovog života širom Evrope. Strukturirani dijalog se sastoji od jasno definisanih faza u kojima donosioci odluka i organizacije mladih postavljaju pitanja o temama koje su važne

[11] Videti na https://ec.europa.eu/youth/policy/youth-strategy_en

[12] Više o struktuiranom dijalogu na: https://ec.europa.eu/youth/policy/implementation/dialogue_en

mladima širom Evrope, prikupljaju odgovore mladih, oblikuju predloge i ponovo prikupljaju komentare mladih na predloge prije nego što predstave konačne preporuke koje potom postaju deo omladinskih politika. Ovaj dijalog je organizovan u 18-mesečne cikluse koji su podeljeni u tri šestomesečne faze, a koje se podudaraju sa tri šestomesečna rotirajuća predsedavanja Evropskom unijom. Celokupnim procesom upravlja Evropska radna grupa za strukturirani dijalog koju čine Evropski forum mladih, Evropska komisija i tri države koje u periodu od 18 meseci predsedavaju Europskom unijom. Naime, ova radna grupa bira jednu prioritetnu temu, koja će biti u fokusu celokupnog ciklusa i o kojoj će se odvijati konsultacije i donositi zajedničke preporuke. Do sada je sprovedeno pet 18-mesečnih ciklusa strukturiranog dijaloga koji su bili posvećeni sledećim temama: zapošljavanje mladih[13], aktivno učešće mladih u demokratskim procesima[14], socijalna inkluzija mladih širom Evrope[15], osnaživanje mladih za političku participaciju[16] i osnaživanje mladih za učešće u raznolikom i inkluzivnom

[13] Ciklus 2010-2011, trio Španije, Belgije i Mađarske
[14] Ciklus 2011-2012, trio Poljske, Danske i Kipra
[15] Ciklus 2013-2014, trio Irske, Litvanije i Grčke
[16] Ciklus 2014-2015, trio Italije, Letonije i Luksemburga

evropskom društvu–*Ready for life, ready for society*[17]. Trenutno je u toku šesti ciklus strukturiranog dijaloga, koji je otpočeo u julu 2017. godine i trajaće do kraja 2018. godine. Ovaj ciklus posvećen je formulisanju preporuka za izradu nove Strategije za mlade Evropske unije[18].

Pomenuta Strategija za mlade (2010–2018) predstavlja trenutno najznačajniji strateški dokument koji se tiče mladih i kreiranja omladinske politike na nivou Evropske unije. Ovaj strateški dokument identifikuje osam oblasti u kojima bi trebalo preduzeti inicijative, među kojima su i one koje su predmet ovog istraživanja: a) edukacija i obuka; b) zapošljavanje i preduzetništvo i c) zdravlje i blagostanje.

Prema Strategiji, edukacija i obuka podrazumeva podršku jednakom pristupu mladih ljudi visokokvalitetnom obrazovanju i obuci na svim nivoima, kao i stvaranje mogućnosti za

[17] Ciklus 2016-2017, trio Holandije, Slovačke i Malte

[18] Šesti ciklus vode Estonija, Bugarska i Austrija. Prva konferencija održana je u Talinu u oktobru 2017. godine, a druga u Sofiji u aprilu 2018. godine. Poslednja konferencija u okviru ovog ciklusa biće održana u Austriji, krajem 2018. godine. Za više detalja o konferenciji koja je održana u Sofiji videti: http://www.youthforum.org/joint-statement-european-youth-forum-and-bulgarian-ministry-youth-and-sport

doživotno učenje, dok srodne mere intervencije obuhvataju sledeće: podržati rad mladih i stvaranje mogućnosti za neformalno učenje/obrazovanje; promovisati mobilnost u učenju svih mladih ljudi; ohrabriti učenje koje doprinosi inovativnosti, kreativnosti i mobilnosti i preduzetništvu mladih ljudi i rešavati pitanje ranog napuštanja škole. Za realizaciju ovih mera značajni su konkretni programi za mlade, kao i politike Evropske unije za rast i zapošljavanje. Na primer, Erazmus+ program[19] podržava projekte dizajnirane za omladinske organizacije i grupe mladih koji su fokusirani na neformalno učenje, kao što su razmene, mogućnosti za volontiranje, obuke, mogućnost umrežavanja omladinskih radnika, saradnja za inovacije u omladinskom radu, kao i projekte namenjene uključivanju mladih u *Strukturirani dijalog* sa kreatorima politika.[20]

Zapošljavanje i preduzetništvo u kontekstu Strategije podrazumevaju podršku integraciji mladih ljudi na tržište rada,

[19] Za više detalja o Erazmus+ programu videti na http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/

[20] Strukturirani dijalog je konsultativni mehanizam koji primenjuje Evropska komisija u cilju poboljšanja saradnje sa organizacijama civilnog društva i dobijanja sugestija od mladih iz prve ruke. Pored ostalog, ovaj mehanizam podrazumeva da svaka država koja predsedava organizuje EU Konferenciju mladih. Za više detalja, videti na https://ec.europa.eu/youth/policy/implementation/dialogue_en

ili kroz zapošljavanje ili kroz preduzetništvo, a srodne mere intervencije obuhvataju: pružanje usluga karijernog vođenja i savetovanja; podsticanje mobilnosti mladih ljudi; preduzetničko obrazovanje; promovisanje kvalitetne prakse i stažiranja; izgradnju znanja i veština potrebnih za zapošljavanje i obraćanje pažnje na efekte fleksibilne sigurnosti mladih.[21] Povećanje stope zaposlenosti mladih predstavlja ključnu tačku politike zapošljavanja EU, u kontekstu Strategije za rast i zapošljavanje *Evropa 2020*[22].

Konkretni koraci koje je Evropska komisija preduzela u pogledu borbe protiv nezaposlenosti mladih, pored ostalog, predstavljaju:

a) Inicijativa Mladi u pokretu (*Youth on the Move)* iz 2010. godine - sveobuhvatan paket mera za obrazovanje i

[21] U godišnjem pregledu rasta i razvoja (2013) Evropska komisija je naglasila kako države članice treba da obezbede mladima uspešnu tranziciju iz sistema obrazovanja u svet rada i da aktivno rade na razvoju i sprovođenju programa i shema namenjenih obrazovanju, zapošljavanju i socijalnom uključivanju mladih, te da obezbede zaposlenje, bavljenje naučnim radom, pripravništvo ili nastavak obrazovanja, u roku od četiri meseca po izlasku iz sistema obrazovanja, tj. po završetku formalnog obrazovanja ili u slučaju nezaposlenosti.

[22] Za više detalja videti na https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester_en

zapošljavanje mladih među kojima su inicijativa *Youth Opportunities* iz 2011. godine i *Your first EURES Job* - veb stranica preko koje mladi između 18 i 35 godina iz EU, Norveške i sa Islanda mogu da traže posao ili priliku za stažiranje odnosno pripravništvo u drugoj zemlji.[23] Ova platforma takođe služi poslodavcima da pronađu kandidate u drugim evropskim državama kako bi popunili radna mesta.

b) Paket mera za zapošljavanje mladih (*Youth Employment Package)* iz 2012. godine – u ovaj paket spadaju: program Garancija za mlade (*Youth Guarantee),* koji je Savet Evropske unije usvojio 2013. godine[24]. Ovaj program je obavezao sve članice EU da osiguraju pristojne poslove za mlade, kao i prilike za profesionalno i stručno usavršavanje, a njegov cilj je da obezbedi svim mladima do 25 godina kvalitetne ponude za posao, mogućnost za dalje obrazovanje ili stručno osposobljavanje (pripravnički staž) u roku od četiri meseca od završetka formalnog obrazovanja; Kvalitativni okvir za pripravništvo (*Quality Framework for Traineeships*), koji je

[23] Videti na http://www.yourfirsteuresjob.eu/en/home

[24] Ovaj program je nastao kao direktna posledica strukturiranog dijaloga sa sa mladima.

Savet Evropske unije usvojio 2014. godine, a čiji je cilj da pripravnici stiču kvalitetno radno iskustvo u bezbednim i pravičnim uslovima, te da podstakne model transnacionalnog pripravništva; te Evropska alijansa za pripravništvo (*European Alliance for Apprenticeships*), koja okuplja sve značajne činioce za promovisanje šema i inicijativa za pripravništvo širom Evrope.

c) Inicijativa za zapošljavanje mladih (*Youth Employment Initiative)* iz 2013. godine jača već pomenuti Paket mera za zapošljavanje mladih, a usmerena je na podršku mladima koji su nezaposleni, nisu u statusu pripravnika, niti pohađaju neki vid formalnog obrazovanja u regionima sa stopom nezaposlenosti mladih koja je veća od 25%.

d) Evropski korpus solidarnosti (*European Solidarity Corps)* pokrenut je u decembru 2016. godine i omogućava mladim ljudima da volontiraju ili rade na projektima u korist zajednica i ljudi širom Evrope. Evropski korpus solidarnosti je otvoren za mlade od 18 do 30 godina starosti. Učešće u

programu može se za mnoge mlade ljude ispostaviti kao odskočna daska u nalaženju posla[25].

Zdravlje i blagostanje, po Strategiji, podrazumevaju promovisanje zdravlja i blagostanja mladih ljudi, a srodne mere intervencije su: zdravlje i fizičke aktivnosti; blagostanje – fizičko, mentalno i socijalno; seksualno zdravlje; zdravstveno obrazovanje i podizanje svesti i zdravlje i novi mediji (koristi i opasnosti). Najznačajniji dokumenti EU iz oblasti zdravlja i blagostanja mladih bave se merama usmerenim na probleme gojaznosti, alkoholizma, seksualnog zdravlja i mentalnog zdravlja mladih. [26]

Savet Evrope, takođe, ima značajnu ulogu u procesu kreiranja omladinskih politika na evropskom nivou. Cilj omladinskih politika Saveta Evrope je da obezbedi mladim ljudima jednake mogućnosti za razvoj znanja, veština i kompetencija za njihovo aktivno učešće u svim aspektima društva. U ovom procesu Savet

[25] O svim pomenutim inicijativima i akivnostima videti detaljnije na: https://ec.europa.eu/youth/policy/youth-strategy/employment-entrepreneurship_en

[26] Ostali relevantni dokumenti su na stranici: https://ec.europa.eu/youth/policy/youth-strategy_en

Evrope primenjuje princip komenadžmenta, koji se zasniva na uključivanju predstavnika omladinskih nevladinih organizacija u rad komiteta zajedno sa predstavnicima vlada država članica. Naime, predstavnici omladinskih nevladinih organizacija i vlada država članica zajedno formulišu prioritete za omladinski sektor i preporuke za buduće programe. Ove predloge potom razmatra i usvaja Savet ministara Saveta Evrope[27]. Najznačajniju ulogu u kreiranju omladinskih politika Saveta Evrope imaju Departman za mlade (*Youth Department)* u okviru Direktorata za demokratsko građanstvo i participaciju, Evropski upravni odbor za mlade (*European Steering Committee for Youth – CDEJ),* Savetodavni odbor za mlade (*Advisory Council on Youth*) i Zajednički savet za mlade (*Joint Council on Youth)*. Departman za mlade razrađuje smernice, programe i pravne mehanizme za razvijanje koherentnih i delotvornih omladinskih politika na lokalnom, nacionalnom i evropskom nivou. Dodatno, ovaj departman pruža finansijsku i obrazovnu podršku međunarodnim aktivnostima mladih, u cilju promovisanja mobilnosti mladih, kao i vrednosti ljudskih prava, demokratije i

[27] Za više detalja o principu komenadžmenta i donošenju odluka o omladinskim politikama Saveta Evrope videti na: https://www.coe.int/en/web/youth/co-management-and-decision-making

kulturnog pluralizma[28]. S druge strane, Evropski upravni odbor za mlade okuplja predstavnike ministarstava ili tela nadležnih za pitanja mladih iz 50 država ugovornica Evropske konvencije o kulturi iz 1954. godine. Ovo telo podstiče saradnju između vlada u omladinskom sektoru i pruža okvir za razmenu uporednih iskustava i najboljih praksi nacionalnih omladinskih politika[29]. Savetodavni odbor za mlade predstavlja telo sačinjeno od 30 predstavnika omladinskih nevladinih organizacija i mreža u Evropi, koje daje mišljenja i doprinose u vezi svih aktivnosti u okviru omladinskog sektora, te obezbeđuje da mladi učestvuju i u drugim aktivnostima Saveta Evrope[30]. Na kraju, Zajednički savet za mlade, koji se sastoji od svih članova Evropskog upravnog odbora za mlade i Savetodavnog odbora za mlade, predstavlja najviše telo u oblasti omladinske politike u okviru sistema Saveta Evrope. U duhu principa komendžmenta,

[28] Za više detalja o radu Departmana za mlade videti https://www.coe.int/en/web/youth/home

[29] Za više detalja o radu Evropskog upravnog odbora za mlade videti https://www.coe.int/en/web/youth/cdej

[30] Za više detalja o radu Savetodavnog odbora za mlade videti https://www.coe.int/en/web/youth/advisory-council-on-youth

zadatak ovog tela je da, pored ostalog, dođe do zajedničkog stava o prioritetima za omladinski sektor[31].

Savet Evrope je u okviru Deklaracije iz 2008. godine - *The future of the Council of Europe youth policy: Agenda 2020,* definisao sledeće prioritete omladinskih politika: ljudska prava i demokratija; zajednički život u različitim društvima i socijalna inkluzija mladih. Važno je napomenuti da su otpočele aktivnosti na pripremi nove sektorske strategije za mlade za period 2020-2030. godina[32].

Na kraju, posebno značajnu ulogu, kao partner Saveta Evrope i Evropske unije u oblasti rada sa mladima i kreiranja omladinske politike, ima Evropski forum mladih (European Youth Forum)[33]. Naime, Evropski forum mladih, čije je sedište u Briselu, predstavlja platformu 104 međunarodne nevladine omladinske organizacije i nacionalnih krovnih saveza ili predstavničkih tela mladih u evropskim državama, među kojima je i Krovna

[31] Za više detalja o radu Zajedničkog saveta za mlade videti https://www.coe.int/en/web/youth/co-management-and-decision-making

[32] O aktivnostima Saveta Evrope u procesu kreiranju omladinskih politika videti na https://www.coe.int/en/web/youth/youth-policy

[33] Videti na http://www.youthforum.org/european-youth-forum/

organizacija mladih Srbije. Na ovaj način, Evropski forum mladih okuplja desetine miliona mladih iz cele Evrope, organizovanih u cilju zastupanja njihovih zajedničkih interesa. Na nivou Evropske unije Forum najbliže sarađuje sa Evropskim parlamentom, Savetom Evropske unije, Ekonomskim i socijalnim komitetom i Komitetom regiona, a na nivou Saveta Evrope sa Direktoratom za omladinu i sport i Direktoratom za obrazovanje.

Prema dokumentu *Strateški prioriteti 2013-2019*,[34] glavni ciljevi Evropskog foruma mladih su: veće učešće mladih[35]; jačanje organizacija mladih[36] i povećana samostalnost i inkluzija

[34] Videti na: http://www.youthforum.org/sites/default/files/page-pdfs/0233-12_SP2013-19_FINAL_AMENDED.pdf

[35] U pogledu većeg učešća mladih, Evropski forum mladih, pored ostalog, nastoji da omladinskim organizacijama bude priznata uloga u stvaranju aktivnih građana putem kvalitetnog neformalnog obrazovanja; da omladinske organizacije budu prepoznate kao legitimni predstavnici mladih i na osnovu toga zastupljene u procesu donošenja odluka koja se tiču mladih na međunarodnom/globalnom i evropskom nivou, kao i da nacionalni krovni savezi mladih budu priznati kao legitimni predstavnici mladih na nacionalnom nivou.

[36] Evropski forum mladih zalaže se, između ostalog, za finansijsku, pravnu i političku održivost nacionalnih krovnih saveza mladih i međunarodnih nevladinih omladinskih organizacija; jačanje kapaciteta omladinskih organizacija da rade na relevantnim pitanjima i dođu do što više mladih

mladih[37]. Polazeći od pomenutih ciljeva, Evropski forum mladih preduzima aktivnosti usmerene ka jačanju svoje pozicije, kao kreatora agende za pitanja mladih[38], primeni pristupa zasnovanog na pravima mladih[39] i daljem osnaživanju organizacija članica kako bi njihova ekspertiza više uticala na rad Foruma[40].

---

ljudi i partnera, kao i za osnivanje novih međunarodnih omladninskih organizacija i novih nacionalnih krovnih saveza mladih.

[37] Evropski forum mladih, između ostalog, ističe značaj mobilnosti mladih u oblasti obrazovanja, volontiranja i zapošljavanja; politika i praksi koje će obezbediti kvalitet i sigurnost prilikom prelaska iz faze obrazovanja u fazu zapošljavanja; obnovljenog društvenog dogovora koji omogućava potpuno fizičko, mentalno i socijalno blagostanje, dostojanstvo i potpunu socijalnu uključenost mladih kroz pravičan i univerzalni pristup svim uslugama.

[38] Ove aktivnosti obuhvataju: definisanje političke (omladinske) agende, umesto praćenja tekućih rasprava i dodavanja pitanja važnih za mlade tim raspravama; uspostavljanje procesa i organizacija koje vode mladi, kao legitimnih i reprezentativnih predstavnika mladih i stavljanje njihovih potreba na političku agendu; dalje jačanje vidljivosti i stavova Evropskog foruma mladih u medijima i među relevantnim činiocima i partnerima.

[39] Ove aktivnosti, pored ostalog, obuhvataju: promovisanje omladinske politike koja ohrabruje participaciju i samostalnost mladih i obezbeđuje da se pitanja koja se posebno tiču mladih uzimaju u obzir prilikom formulisanja svih sektorskih politika, te promovisanje priznavanja i praćenja prava mladih, uz težnju ka usvajanju pravnih mehanizama usmerenih na specifične potrebe mladih.

[40] Ove aktivnosti tiču se, pored ostaog, širenja kapaciteta Evropskog foruma mladih, davanjem aktivnije uloga članovima u eksternom predstavljanju ove platforme, u skladu sa formulisanim politikama, te istraživanja inovativnih načina razmene znanja i dobrih praksi na horizontalnom

3. OMLADINSKA POLITIKA U HOLANDIJI

3.1. Opšti prikaz sistema omladinske politike

Sistem zaštite mladih u Holandiji je kompaktan sistem koji je gotovo nemoguće posmatrati sa stanovišta pojedinačnih oblasti. Zdravstvena zaštita je u tesnoj vezi sa socijalnom zaštitom, a obe vrste zaštite su direktno povezane sa sistemom obrazovanja. Sistem obrazovanja je u vezi sa sistemom zapošljavanja. Sistem brige o mladima je, dakle, sistem spojenih sudova koji se kao takav mora i posmatrati i analizirati.

Holandija veoma ozbiljno shvata brigu o mladima, kao i to da su mladi ti od koji se očekuje odgovornost, a ne samo određena prava. Pod terminom mladi u Holandiji se podrazumevaju osobe od 0 do 25 godina – dakle, čim se pojedinac rodi on je mlada osoba i u tom statusu ona ostaje sve do svoje 25-e godine. Sve politike vezane za mlade, akti i usluge koje proizilaze iz njih,

---

nivou (između organizacija članica), kao i na vertikalnom nivou (između Evropskog foruma i njegovih članova), u cilju povevćanja efikasnosti rada i učnika.

zasnivaju se, pre svega na prevenciji, a zatim na saradnji mladih, roditelja i lokalnih samouprava. Otuda i ne čudi činjenica da ne postoji jedan zakon koji se odnosi na mlade kao takve, već su mladi ti koji su prepoznati kao posebna grupa u mnogim ključnim zakonima vezanim za razvoj zemlje. Po istom principu zasnovana je i institucionalna, nacionalna briga o mladima. Naime, više ministarstva sa stanovišta svojih ingerencija brinu o određenim aspektima, potrebama i interesima mladih: Ministarstvo zdravlja, boljitka i sporta (Ministry of Health, Welfare and Sport); Ministarstvo socijalnih poslova i zaposlenja (Ministry of Social Affairs and Employment); Ministarstvo obrazovanja, kulture i nauke (Ministry of Education, Culture and Science); Ministarstvo bezbednosti i pravde (Ministry of Security and Justice). Usklađenošću i monitoringom aktivnosti koje sprovode ova ministarstva bavi se parlamentarna komisija.

Na regionalnom nivou država je osnovala Agencije za brigu o mladima (Youth care Agencies). One su raspoređene u 12 provincija i tri najveća grada/oblasti u Holandiji – Hag, Amsterdam i Roterdam. Dalje, na lokalnom nivou situacija nije mnogo razuđenija kada se radi o specijalizovanim uslugama. Okosnicu institucija koje koordiniraju brigu o mladima

predstavljaju centri za brigu o mladima i porodici i jedinice lokalne samouprave (Gemeente).

U ovom kratkom predstavljanju institucionalnog okvira nezaobliazno se mora pomenuti i Holandski omladinski institut. Kao i za svaku vrednost koju Holandija smatra prioritetnom i važnom, položaj mladih se intenzivno prati. Institut upravo postoji sa ciljem da prati razvoj centara za brogu o mladima, omladinskih politika i praksi , kao i da istražuje i daje smernice i preporuke. Sve pobrojane institucije čine zaokružen sistem i okvir brige o mladima.

U Holandiji ne postoji Zakon o mladima, kao ni nacionalna strategija za mlade. Svaka lokalna samouprava razvija svoju omladinsku politiku u skladu sa potrebama i aktuelnom situacijom u njenoj sredini. Samim tim, lokalna samouprava je zadužena da obezbedi sredstva za odgovarajuće servise koji su u skladu sa iskazanim potrebama.

Holandski sistem brige o mladima zasniva se na trosistemnom pristupu:

1. Univerzalni servisi za mlade

Ovi servisi usmereni su ka razvoju „većinskoj grupi“ mladih i podrazumevaju servise poput omladinskog rada i obrazovnog sistema. Ove servise osnivaju agencije za brigu o mladima, ali za njihov rad odgovorne su lokalne samouprave. Takođe, lokalne samouprave zadužene su da koordiniraju rad i međusobnu saradnju servisa. Agencije izrađuju planove i programe rada, odnosno biraju servise koje će da pružaju, dok lokalne samouprave koordiniraju administrativnu praksu vezanu za servise.

2. Preventivni servisi

Centri za brigu o mladima i porodici imaju za cilj da detektuju probleme mladih u ranoj fazi, da intervenišu, koordiniraju sistem pomoći i upute mlade i porodicu na dalji sistem pomoći. Ono što mora da bude zajedničko svim centrima je da nude sledeće servise: savet, podršku i struktuiranu podršku. U ovim centrima, na primer, neizostavni su i omladinski radnici.[41]

[41] Više o ovom Institutu videti na: https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/Youth_and_Family_Centres_in_The_Netherlands.pdf

3. Specijalizovani servisi

Regionalne agencije za brigu o mladima obezbeđuju specijalizovanu pedagošku podršku kod kuće, za porodice sa više problema, polu-porodičnu negu, hraniteljstvo i slično. Takođe, regionalni zdravstveni servisi poznatiji kao GGD organizuju servise za prevenciju različitih rizičnih oblika ponašanja - nezaštićenog seksa, alkoholizama, nasilnog ponašanja itd. Ovi centri direktno saradjuju sa lokalnim samoupravama.

Sva tri nivoa međusobno su povezana i sarađuju. Njihova konkretna saradnja najbolje se vidi na primeru tzv. timova za brigu i savetovanje pri školama (School care and Advice teams). Ove timove čine predstavnici lokalnih centara za omladinu i porodicu i agencija za brigu o mladima. Timovi su sastavljeni od profesionalaca za pomoć pri učenju, policajaca, socijalnih radnika i savetnika za reproduktivno zdravlje. Timovi imaju zadatak da pomognu školama u detekciji i prevenciji problemima sa kojima se mladi u riziku mogu sresti tokom odrastanja.

3.1.1. Primer dobre prakse – decentralizacija brige o mladima

Proces decentralizacije brige o mladima započeo je u Holandiji još osamdesetih godina prošlog veka. U tom periodu napravljena je prva teorijska i praktična distinkcija između generalne i preventivne brige o mladima. Od tada, usluge koje se tiču edukacije, slobodnog vremena i zaštite zdravlja mladih prebačene su na nivo lokalne samouprave.

Za dalji proces decentralizacije brige o mladma zaslužna su dva akta:

1) Akt o zaštiti mladih iz 2005. godine koji se zasnivao na jačanju pozicije mladih i roditelja u zajedničkoj brizi o položaju mladih. Zahvaljujući ovom aktu formirani su centri za omladinu i porodicu kao i regionalne agencije za brigu o mladima. Akt je revidiran 2009. sa ciljem da se u ovaj proces uključi i lokalna samouprava.

2) Akt o socijalnoj podršci iz 2007. godine je akt koji je predviđao mehanizme za jačanje participacije svih građana, pa i mladih. Ovaj akt je izmenjen 2015. godine. Osnovni predmet revizije je to što je svako individualno pravo na pomoć

(socijalnu, materijalnu itd.) preformulisano u pravo na kompenzaciju.

Konačni proces prebacivanja sva tri nivoa omladinske politike na lokalnu samoupravu završen je 2015. godine.

Proces decentralizacije brige o mladima u Holandiji je temeljno isplaniran. Procenjeno je da lokalne samouprave bolje poznaju situaciju u svojim sredinama, pa samim tim mogu uraditi i bolju procenu rizika i potreba na osnovu kojih će kreirati sopstvene omladinske politike. Procenjeno je da lokalno specifične javne politike bolje mogu da reflektuju specifične probleme i potrebe, preciznije su u merenju učinka i racionalne u finansijskom smislu reči. S obzirom na to da je sličan proces svojevremno započet i u Srbiji, pre svega podsticajem osnivanja lokalnih kancelarija za mlade, ovaj proces je moguće i potrebno reafirmisati uz jaču i intenzivniju podršku države, kako na nacionalnom, tako i na lokalnom nivou, uz korišćenje nekih elemenata modela koji postoji u Holandiji.

Kao sto je najavljeno u tekstu Akta o socijalnoj podršci (2007), decentralizacija brige o mladima dovela je do promena i u finansiranju servisa za mlade. Pravo na kompenzaciju znači da mladi i njihovi roditelji sami biraju koji su im servisi potrebni i koja agencija će ih sprovesti. Oni za te servise plaćaju male sume novca iz svog džepa (out-of-pocket). Ova suma se ne refundira. Mladi sa poteškoćama u razvoju imaju svoj lični budžet. Oni biraju servis i pružaoca usluga, a lokalna samouprava refundira troškove u visini personalnog budžeta. Da bi osoba bila korisnik personalnog budžeta mora da prođe komisiju koju formira lokalna samouprava. Lokalne samouprave najveći deo novca dobijaju od ministarstava, a delom koriste i sopstvena sredstva prikupljena lokalnim porezima.

Glavna kritika vezana za decentralizaciju brige o mladima je postojanje birokratskih komisija kao i ličnog plaćanja (out-of-pocket). Naime do 2015, većina ovih servisa je bila besplatna, a onda se pravo na pomoć zamenilo pravom na kompenzaciju. Najveću osudu javnosti su izazvala plaćanja iz džepa za mentalnu pomoć. Da bi ova plaćanja bila prihvatljiva, pružaoci (psiholozi i socijalni radnici) morali su da smanje svoju cenu rada po satu, što je moglo postati upitno sa stanovišta njihove dostupnosti, posvećenosti ili kvaliteta njihovog rada.

3.2. Sistem obrazovanja

Osnovna vrednost na kojoj se zasniva ceo obrazovni sistem u Holandiji jeste sloboda obrazovanja, odnosno član 23. Holandskog ustava. Ovaj sistem, između ostalog, podrazumeva da osnovne škole u Holandiji biraju i primenjuju najrazličitiji spektar pristupa i metodologija u obrazovanju. Tako, mogu se pronaći internacionalne škole koje rade po međunarodnim programima, škole koje rade po principu *Montesori obrazovanja*, kao i škole koje rade po principu verskog obrazovanja i to bilo koje verske skupine u Holandiji. Jedino što škole moraju da prate jesu standardi kvaliteta koji su popisani i kontrolisani od strane Ministarstva za obrazovanje. Ministarstvo finansira sve tipove osnovnih i srednjih škola, bez obzira na to na kom metodu rada su zasnovane. Prilikom određivanja budžeta vodi se računa da škole u kojima pretežno idu deca čiji roditelji imaju niže obrazovanje, dobijaju veće finansiranje nego škole gde su u većini deca čiji roditelji imaju visoko obrazovanje.

Školovanje počinje sa 4 godine, a obavezno je do 16 godine. Srednjoškolsko obrazovanje poznaje četiri tipa srednjih škola:

Sekundarno obrazovanje, tj. obrazovanje koje priprema mlade za univerzitet traje 6 godina. Ono je po strukturi poput gimnazije i postoje dve podvrste, tehnička i jezička. Počinje sa 12 godina starosti, a završava se sa 18. Više generalno srednjoškolsko obrazovanje traje 5 godina, počinje sa 12, a završava se sa 7. Predstručno srednjoškolsko obrazovanje traje 4 godine, počinje sa 12, a završava se sa 16. Srednje stručno obrazovanje, koje traje 6 godina, počinje sa 12, a najkasnije se završava sa 18 godina.

Iako su sva četiri modela podjednako zastupljena i dostupna mladima za izbor, država snažno podržava mlade da završe svih šest godina srednjoškolskog obrazovanja. Razlog tome je činjenica da mladi koji završe samo predstručno obrazovanje i više generalno obrazovanje najčešće ostaju nezaposleni, odnosno teže nalaze posao. I pored toga, jedan broj mladih se odlučuje da završi minimalno obrazovanje.

Svaki učenik u Holandiji ima svoj lični obrazovni broj koji sadrži sve bitne podatke o procesu školovanja. Pomoću ovog sistema moguća je rana detekcija napuštanja škole. U tom

slučaju na scenu stupaju udružene službe sa teritorije opštine i regionalne službe koje pružaju struktuiranu podršku mladoj osobi kako bi nastavila školovanje ili dobila adekvatnu dodatnu edukaciju i pomoć za zaposlenje. Ovako razvijen sistem praćenja školovanja u Srbiji ne postoji, ali bi on mogao biti testiran makar na nivou pilot projekta, pre svega zbog složenosti i nedostatka finansijskih resursa koje ovakav sistem podrazumeva.

3.2.1. Primer dobre prakse - Škole u zajednici

Poseban oblik nefomalnog obrazovanja koje je u funkciji povezivanja mladih u zajednici su tzv. Škole u zajednici (Community Schools). Ove škole se osnivaju na nivou lokalne samouprave i u njima se sprovodi niz aktivnosti, od edukativnih, rekreativnih do zabavnih. Škole su namenjene ukupnoj populaciji dece i mladih, bez obzira da li govorimo o mladima u nekom od rizika ili ne.

Škole u zajednici imaju vrlo različite strukture i načine organizovanja. Neke su smeštene u redovnim školama i nude niz

pred-školskih i posle školskih aktivnosti; neke imaju sopstvene zgrade i funkcionišu na principu saradnje sa redovnim školama i kreiranja posle-školskih, a po potrebi i celodnevnih aktivnosti.
Glavni cilj postojanja ovih škola je povećanje optimalnih mogućnosti za razvoj mladih, u skladu sa aktulenim trendom razvoja u društvu. Naime, deca u Holandiji kreću u ove škole kada krenu i u regularno obrazovanje, dakle veoma rano. U tom periodu, ova vrsta servisa prestavlja neku vrstu boravka posle završene redovne škole. Takođe, ove škole predstavljaju I celodnevni boravak dece za vreme raspusta. Deci se o početka naglašava da su ove škole mesto za dobijanje različite podrške, ali i mesto za zabavu i rekreaciju. Na primer, mnoge škole imaju specijalizovane programe za podršku u učenju za one kojima je to potrebno, kao i niz sportsko-rekreativnih i kreativnih aktivnosti. Kada postanu tinejdžeri, oni nastavljaju da posećuju ove škole jer im one nude nove programe koji su u skladu sa njihovim interesovanjima u tom uzrastu. Na taj način, mladi imaju priliku da struktuirano provode svoje slobodno vreme.

Savremena socio-psihološka istraživanja govore o tome da mladi ulaze u rizična ponašanja najčešće iz određenih vrsta

nesigurnosti[42]. Servisi poput ove škole nude mladima kroz različite aktivnosti razvijanje različitih socijalnih veština i konstantnu podršku. Mladi su manje na ulicama, a i stopa rizičnog ponašanja kod ove populacije se smanjila. Tek takva briga o mladima može dovesti do toga da jedno društvo ima odgovorne pojedince koji su spremni da participiraju u društvenom životu.

Ovaj model sličan je modelu koji je Island počeo da primenjuje još osamdesetih godina prošlog veka, kako bi uticao na galupirajući problem sa alkoholizmom i narkomanijom među mladima. Island je kroz manje od 20 godina uspeo skoro potpuno da se izbori sa rizičnim ponašanjima kod mladih.[43]

Škole u zajednici se finansiraju iz različitih programa, u zavisnosti od toga koju vrstu usluga nude i ko su im primarni korisnici. Za specifične programe postoje posebni fondovi koje finansira država. Lokalna samouprava finansira prostor i pojedinačne *ad hoc* aktivnosti. Postoji i Nacionalna kancelarija

[42] https://noizz.rs/noizz-news/kako-je-island-jedini-na-svetu-resio-problem-mladih-koji-puse-piju-i-drogiraju-se/p482ln7

[43] Isto

za podršku školama u zajednici, čija je uloga da koordinira, prati i pomaže razvoju ovih škola.

Osim rudimentarnog sistema takozvanog produženog boravka dece u osnovnoj školi, ovakav sistem u Srbiji ne postoji, iako on nesumnjivo ima dobre efekte, pa se njegovo uvođenje makar na nivou pojedinih zajednica, u formi pilot projekta, može uzeti u razmatranje.

3.3. Zapošljivost mladih

Svetska ekonomska kriza naročito je pogodila mlade i smanjila njihove mogućnosti za zaposlenje. Holandija se 2013. suočila sa, za nju, velikom stopom nezaposlenosti mladih od preko 13%, što je rezultiralo konkretnom i brzom reakcijom države. Iste godine, na period od dve godine, imenovan je Ambasador za praćenje omladinske nezaposlenosti, dotadašnji poslanik u Parlamentu. Donet je Nacionalni plan za nezaposlenost mladih za period od 2013-2015, a Ambasador je imao zadatak da prati sprovođenje sledećih hitnih mera za smanjenje nezaposlenosti mladih:

Kreiranje novih 10.094 radnih mesta koja kombinuju učenje i rad.

Olakšice u procedurama i finansijske dotacije poslodavcima koji sklope ugovore sa mladima za obuku, za stažiranje ili stalno zaposlenje.

Za svako novo otvoreno radno mesto za mlade Vlada pomaže poslodavcima učešćem od 50% u iznosu ugovora.

Rezultati ovih mera bili su sledeći: za dve godine 23 000 mladih počelo je da radi (stažiranje ili stalno zaposlenje), a 9.000 mladih je spremno za dalje obrazovanje ili rad. Već 2015, stopa nezaposlenosti je dovedena na nivo pre ekonomske krize.

Vlada, sindikati, poslodavci i ostali socijalni partneri uspostavili su u okviru Ministrastva socijalnih poslova i zaposlenja tzv. Radnu fondaciju, koja se sastaje barem dva puta godišnje i radi na koordinaciji aktivnosti. Za potrebe ovog istraživanja ilustrativno je navesti primer iz 2013. kada je putem ove fondacije započeo projekat: „Tehnološki pakt 2020“. Pakt ima za cilj da osnažuje mlade da izaberu tehnološko obrazovanje, obezbeđuje im da to obrazovanje bude kvalitetno (praktično i odmah primenljivo) i stvara uslove za brzo zaposlenje u okviru tehnološke industrije.

Lokalna samouprava se brine o broju i položaju nezaposlenih mladih. Ona je zadužena i da isplaćuje određeni iznos dotacija mladima koji ne uspeju da nađu posao. Da bi mladi stekli uslove za novčanu nadoknadu za nezaposlene, oni prvo moraju da dokažu da su aktivno tražili posao. U roku od četiri nedelje, moraju da dokažu da su poslali barem dve aplikacije. Ukoliko u tom periodu ne nađu posao, lokalne samouprave im obezbeđuju novčanu nadoknadu. Ova ingerencija prešla je na lokalnu samoupravu procesom decentralizacije brige o mladima, o kojoj je već bilo reči. Lokalne samouprave su faktički sada i finansijski motivisane da što veći broj mladih vrate na tržište rada, odnosno da ih „skinu“ sa finansijske pomoći i sa svojih budžeta. Lokalna samouprava se dogovara sa mladom osobom o potrebnim prekvalifikacijama, obukama i pomoći koje treba da prođe da bi se opet spremno vratila na tržište rada. Za svaku mladu osobu napravi se „profil“ ili „pasoš“ mogućnosti zaposlenja. Na taj način i sama mlada osoba se upoznaje sa „slabim stranama“ svog radnog profila i može da radi na njima dok traži posao.

Očigledno je da određeni problemi koji pogađaju jedno društvo na globalnom nivou, kao što je i nezaposlenost, zahtevaju i adekvatno i brzo reagovanje na centralnom nivou vlasti. Osim toga, uspostavljanje sistema za praćenje efekata reakcija je od suštinske važnosti. Sada u Srbiji ne postoji ovakva vrsta nacionalne koordinacije i sistema praćenja koji bi se odnosio samo na mlade, što može biti ideja za neku buduću javnu politiku u ovoj oblasti.

3.4. Zdravlje i zdravstvena zaštita

Besplatno zdravstveno osiguranje u Holandiji ima svaka mlada osoba do 19 godina. Nakon toga, zdravstveno osiguranje se plaća. Lokalne samouprave i lokalni zdravstveni servisi vode računa o tome kako se sprovodi zdravstvena briga nad mladima.

Vlada je 2011. pokrenula dodelu grantova za promociju sporta među mladima. Za ove grantove mogli su da se prijave samo predstavnici lokalnih samouprava koje su napravile partnerstva sa školama, lokalnim sportskim klubovima i slično. Grantovi su dodeljivani u cilju promocije sporta i vežbanja među mladima do 19 godine.

Holandija je jedna od vodećih zemalja po pitanju implementacije seksualnog obrazovanja u redovnoj nastavi u školama, pa nije ni čudno da ima najnižu stopu tinejdžerske trudnoće u EU.[44] Međutim, nisu samo škole zadužene za ovu vrstu obrazovanja. Ukoliko se poseti jedan od najpoznatijih muzeja, Nemo naučni muzej[45] koji prati zvanične školske kurikulume, deo koji se odnosi na tinejdžere posvećen je i temi seksualnog obrazovanja i to za većinu EU zemalja na vrlo otvoren način. Mladi se čak i na ovom mestu uče da se zaštite, pa je i broj seksualno prenosivih infekcija među tinejdžerima među najnižim u EU.

Uvođenje seksualnog obrazovanja u redovnoj nastavi u školama je jedna od ključnih javnih politika koje imaju efekta na unapređenje zdravlja i zdravstvene zaštite mladih. Ova javna politika je suočena sa ozbiljnim protivnicima i protivrečnim (i često nedovoljuno poznatim) namerama u mnogim zemljama, pa i našoj. Ipak, iskustva Holandije iz perspektive rezultata koje ova javna politika postiže (smanjenje broja maloletničkih i

[44] https://amsterdam-mamas.nl/articles/sex-education-netherlands
[45] https://www.nemosciencemuseum.nl/en

neželjenih trudnoća, smanjenje seksualno prenosivih bolseti itd.) mogu i treba da budu argument u rukama promocije i eventualnog uvođenja ove vrste obrazovanja i kod nas.

4. OMLADINSKA POLITIKA U POLJSKOJ

4.1. Opšti prikaz sistema omladinske politike

Ono što je karakteristično za Poljsku je da je ova zemlja razvila veoma jasnu i sveobuhvatnu viziju omladinske politike. Ta vizija se stvarala kroz više strateških dokumenata. Prvi strateški dokument takve vrste je *Poljska 2030*, nastao 2009. godine sa ciljem da identifikuje najveće izazove koje ova zemlja može da doživi u periodu od 20 godina, a koji bi značajno uticali na njen razvoj. Ovaj dokument je pokrenuo debatu u društvu o stanju i perspektivama mladih, tako da je kao direktan produkt ovog društvenog dijaloga bio izveštaj *Mladi 2011*. Izveštaj je doneo preporuke za podršku razvoju omladinske politike i generalno poboljšanju statusa mladih u Poljskoj. Njegov značaj se ogleda u

tome da je postao sastavni deo dugoročnog strateškog dokumenta pod nazivom *„Poljska 2030. Treći talas modernizacije“*.

Institucionalni okvir brige o mladima u Poljskoj je sledeći:

- Ministarstvo nacionalnog obrazovanja zaduženo je za pitanja mladih. U okviru ovog Ministarstva funkcioniše poseban Odsek za omladinu;
- Dečiji ombudsman;
- Ombudsman za prava diplomaca;
- Ministarstvo rada i socijalne politike;
- Ministarstvo nauke i višeg obrazovanja;
- Ministarstvo sporta i turizma;
- Ministarstvo zdravlja;
- Postoje i druge instance u vidu različitih koordinacionih tela kao što su:
- Parlamentarna grupa za mlade;
- Agencija za prevenciju problema sa alkoholom;
- Nacionalni biro za prevenciju droga;

Na lokalnom i regionalnom nivou uglavnom funkcionišu kancelarije ili departmani koji su zaduženi za pitanja kulture,

sporta i obrazovanja. Po Ustavu, lokalne samouprave imaju prava da organizuju omladinske savete. Lokalne samouprave su takođe dužne da sarađuju sa organizacijama civilnog društva, pa i sa omladinskim organizacijama, odnosno organizacijama koje rade sa mladima.

Pored toga, organizacije koje se bave mladima, odnosno rade sa mladima, osnovale su 2011. krovnu organizaciju koja se zove: *Poljski savet omladinskih organizacija - PROM.* Savet je osnovan uz snažnu podršku nadležnog ministarstva, jer je to jedan od koraka ka dostizanju EU standarda za socijalni dijalog. Osnovna misija Saveta je da osigurava participaciju omladinskih grupa i organizacija u kreiranju politika.

4.2. Sistem obrazovanja

Možda najviše kontraverzi po pitanju omladinske politike i posledica po mlade u Poljskoj donela je reforma sistema obrazovanja. Reforma je uvedena sa idejom da se mladima ponudi takav program koji će zadovoljiti njihove potrebe za ličnim razvojem, ali i da prati potražnju na aktuelnom tržištu rada. U procesu reformi ukinuta je tzv. Niža srednja škola (Gimnazija) koja je bila obavezna za sve učenike. Nakon ove

škole mladi su se odlučivali da li će da obrazovanje nastave u stručnim školama ili će ići u višu srednju školu.

Od prošle godine u Poljskoj je obavezno samo osnovno obrazovanje, a đaci sada mogu da biraju između dva tipa srednjoškolskog obrazovanja: opšte (Gimnazija) koja traje četiri godine ili stručno obrazovanje.

U okviru stručnog obrazovanja postoji više modela škola:
- Viša srednja tehnička škola koja traje pet, umesto dosadašnjih četiri godine.
- Osnovno stručno obrazovanje sada je podeljeno na dva nivoa. Prvi nivo je osnovno stručno obrazovanje, nivo 1. koje traje dve godine. Na njega se nastavlja osnovno stručno obrazovanje broj 2, posle koga učenici mogu da polažu prijemne za fakultete. Takođe, učenici koji završe srednju tehničku školu mogu da polažu prijemni za fakultete.

Pored toga, reforma je predvidela da će svi udžbenici biti besplatni. To deluje kao lepa vest, ali sa druge strane, refoma je predvidela ukidanje mogućnosti slobodnog izbora udžbenika koje je ranije postojalo.

Kao što se može naslutiti na osnovu predstavljenih mera u reformi, akcenat je stavljen na ojačavanje srednjoškolskog stručnog obrazovanja. Stručno obrazovanje biće direktno pod stalnom promocijom dualnog stručnog obrazovanja. Država putem ovih mera pokušava da nađe jaču vezu sa poslovnim sektorom, koji se uključuje u aktivnosti vezane za promociju dualnog obrazovanja. Formiran je i Fond za razvoj stručnog obrazovanja, koji čine i predstavnici biznis sektora.

Ova reforma naišla je na brojna negodovanja u poljskom društvu. Stručna javnost najviše apeluje na to da će se produženjem gimnazije smanjiti efikasnost obrazovnog sistema koji je već pokazivao dobre rezultate. Naime, još 1999. Poljska je prešla na sistem obavezne trogodišnje gimnazije, a rezultati PISA testiranja iz tog perioda bili su veoma zadovoljavajući. To zapravo znači da su poljski srednjoškolci uzrasta od 15 godina pokazali veoma dobre rezultate na polju matematike, čitanja i naučnih kompetencija[46]. Međunarodna istraživanja identifikovala su tri grupe veština koje su bitne za zapošljivost

[46] http://www.worldbank.org/en/news/opinion/2016/01/22/polands-education-system-leading-in-europe

mladih i ekonomski razvoj zemlje. To su: kognitivne veštine – pismenost, numeričko, kreativno i kritičko razmišljanje i rešavanje problema; socio-emocionalne veštine i ponašanja kao što su sposobnost da urade zadatak i dobro rade u timovima; kao i tehničke veštine neophodne u poslovima koji se tiču inženjeringa. Rezultati PISA istraživanja iz 2012. su pokazali da poljski petnaestgodišnjaci imaju visoke rezultate u svim ovim oblastima. Iako je Poljska te 2012. imala značajno niži BDP od Finske, rezultati ovog istraživanja pokazali su da je nivo znanja i veština prilično sličan onom koji je postojao u Finskoj.

Poljska je do poslednjih reformi iz 2017. godine bila primer kako se za deset godina može reformisati školstvo u pravcu sticanja značajnih kompentecija u skladu sa promenama i potražnjom poslova u 21. veku. Zato nije ni čudno što je nova reforma iz prošle godine doživela čitav niz osuda. Poljska se odlučila da veći akcenat stavi na stručno srednjoškolsko obrazovanje iIi dualno obrazovanje. Neki bi rekli da se odlučila da produkuje kroz obrazovanje više “proste” radne snage, a neki da takva radna snaga jedino smanjuje stopu nezaposlenosti u zemlji. Šta je pravi odgovor, za sada se ne zna. Ono što je

činjenica je da se Poljska odlučila za mere koje donose rezultate brzo, a ne za one koje će u budućnosti doneti prosperitet.

Za razliku od Poljske, koja je u relativno kratkom periodu sprovela dve velike reforme školstva, u Srbiji to nije bio slučaj. Naime, Srbija je poslednju veću reformu obrazovnog sistema sprovela pre skoro dvadeset godina. Ta reforma, nažalost, u mnogim akspektima nije sprovedena do kraja. S druge strane, iako je tokom 2017. godine u Srbiji došlo do određenih izmena propisa u oblasti prosvete, koji su, pored ostalog, obuhvatile i uvođenje dualnog obrazovanja, one nisu bile rezultat prethodno istinski sprovedenog javnog dijaloga i konsenzusa svih relevantnih subjekata. Primer Poljske upravo govori da je bilo koja reforma obrazovnog sistema direktno povezana sa smerom u koji jedno društvo želi da se kreće i da je neophodno imati konsenzus celog društva oko pravca kretanja.

4.3. Zapošljivost mladih

Poljska je do 2004. godine, odnosno pre ulaska u EU, imala stopu nezaposlenosti od oko 40%. Ulaskom u EU ovaj broj se postepeno smanjuje, jer dosta Poljaka emigrira i zapošljava se

na drugim tržištima. I pored toga, stopa nezaposlenosti je i dalje visoka.

Ukoliko hronološki posmatramo uspone i padove razvoja javnih politika protiv nezaposlenosti mladih u Poljskoj, prva na mapi je usvojena 2009. godina, kada je prvi put zabeleženo uvođenje radno-pravnih ugovora koji se zasnivaju na *civil law empoyment* – zaposlenje zasnovano na građanskom pravu. Zbog nepovoljnih uslova za zaposlene, ovaj ugovor se još zove i *junk contract*[47], jer po njemu nije obavezno uplaćivanje doprinosa za zdravstveno i socijalno osiguranje. Važno je napomenuti da ovakva vrsta radno-pravnog odnosa nije imala definisan broj radnih sati, bolovanja, kao ni minimalne zarade. Podaci iz 2014. govore da je više od 24% mladih bilo baš na ovakvom tipu ugovora. Država je preduzela mere u vidu kontrolisanog broja ugovora koje poslodavac može da potpiše godišnje, kao i vremensko ograničenje ovih ugovora, tako da se njihov broj postepeno smanjuje, ali je i danas značajan i postoji kao praksa. Prave rezultate po pitanju smanjenja broja nezaposlenih među mladima Poljska je zabeležila tek kada je počela da se bavi

[47] http://www.worldbank.org/en/news/feature/2014/02/10/young-underemployed-and-poor-in-poland

intenzivnijom vezom između obrazovanja i zaposlenja i merama koje su bile jasno usmerene ka razvijanju prilika za zaposlenje u skladu sa potrebama tržišta.

Edukacijski bum prouzrokovan otvaranjem privatnih fakulteta (posle promene političkog sistema 1989.), ali i činjenicom da se mladi pre odlučuju da produže školovanje nego da stupe u neizvestan proces traženja zaposlenja, doveo je do toga da je u Poljskoj čak 44 % osoba od 30 do 35 godina imalo visoko obrazovanje[48]. Iako je ovaj podatak za svaku zemlju nešto čime bi trebalo da se pohvali, u Poljskoj je to počelo da izgleda kao problem. Naime, uporedo sa rastom broja visoko obrazovanih mladih smanjuje se broj dostupnih radnih mesta za ovakve pozicije, a prosečan broj godina za traženje posla pokazuje da postoji neusklađenost između ponude i potražnje.

4.3.1 Primer dobre prakse – Program „Tvoj posao – tvoj izbor“

[48] http://polocro28.irmo.hr/wp-content/uploads/2015/10/POLO-Policy-Paper-SEARCHING-FOR-THE-BEST-PRACTICES-TO-REDUCE-YOUTH-UNEMPLYMENT-IN-CROATIA.pdf

Da bi doskočila ovom negativnom trendu, Vlada je 2011. uvela novi sistem kvalifikacije zanimanja - Law on the Polish Qualifications Framework (PQF). Na osnovu ovog dokumenta obezbeđeno je da svaki studijski program u višem i visokom obrazovanju bude u skladu sa PQF i da ima jasno naznačene ishode učenja usklađene sa ovim dokumentom. Državni servis za zapošljavanje reformisan je 2014. Za potrebe ovog istraživanja navešćemo samo program koji se zove „Tvoj posao-tvoj izbor", koji ima za cilj da pomogne mladima do 30 godina starosti da sami izaberu poslove po svojim preferencijama. Sa mladima na individualnom nivou rade savetnici koji im pomažu da se odluče za neku od postojećih usluga, odnosno vaučera.

Vaučer za obuku garantuje nezaposlenom obuku po želji koja mu je delimično ili kompletno plaćena. Ovaj vaučer obezbeđuje i plaćene tršokove puta;

Vaučer za stažiranje nudi nezaposlenoj osobi mogućnost da stažira u firmi po svom izboru šest meseci, sa garantovanom prilikom da nakon šest meseci ima razgovor sa poslodavcem o mogućnostima za zaposlenje;

Vaučeri za poslodavce su u stvari garancija da ako poslodavac primi u radni odnos osobu sa državnog servisa dobija povraćaj

troškova vezanih za poreze na zaposlenog u trajanju od 12 meseci.

Vaučeri za selidbu koji nude nezaposlenom licu refundaciju troškova selidbe, ukoliko se zbog novog posla mora seliti iz mesta svog prebivališta.

Servis omogućava i uzimanje bespovratnih kredita iz Fonda rada, za mlade koji žele da pokrenu sopstveni biznis.

I ovaj primer u Poljskoj ukazuje na to da su za praćenje stanja u obrazovnom sistemu, kao i za usklađenost obrazovnog sistema sa sistemom tržišta rada, veoma važne dve mere koje Srbija moža značajno da ojača: prva se odnosi na stalno unapređenje **nacionalnog okvira kvalifikacija** (kako se ne bi desilo da imamo zanimanja za koja odavno ne postoji potreba, na primer), kao i da se **individualizuje rad sa nezaposlenim mladima**, što sadašnji sistem koji kod nas postoji, pre svega, na nivou Nacionalne službe za zapošljavanje, ne prepoznaje ili ne primenjuje u dovoljnoj meri.

4.4. Zdravlje i zdravstvena zaštita

Način organizovanja sistema zdravstvene zaštite u Poljskoj ne razlikuje se mnogo od sistema zdravstvene zaštite mladih u Srbiji. Servisi pri domovima zdravlja postoje, ali nisu dovoljno razvijeni. Ono što se definitivno razlikuje i vredno je pomena u odnosu na postojeću situaciju u našoj zemlji jeste postojanje Nacionalnog programa za razvijanje sportskih aktivnosti u Poljskoj, koji se odnosi na period do 2020. godine, a koji se u pojedinim delovima posebno odnosi na mlade. Sudeći po istraživanjima, mladi u Poljskoj izbegavaju časove fizičkog, naročito u srednjoj školi, ne hrane se zdravo i preskaču obroke.

Obaveza seksualnog obrazovanja u školama propisana je zakonom još 1969. godine. U međuvremenu, ova vrsta obrazovanja je postala obavezna, pa onda opet izborna, ali ono što je karakteristično i što određuje njen način rada jeste to da je još sedamdesetih godina prošlog veka ova vrsta edukacije promenila naziv u "Priprema za porodični život". Kao što se može naslutiti iz naslova, koncept kurikuluma je takav da se govori o patrijarhalnom pogledu na porodicu i seksualnost, a postoje i kritike na račun udžbenika koji propagiraju prirodne načine kontracepcije. Mladi, sa druge strane, tvrde kako im je ova vrsta edukacije nepraktična, jer ne dobijaju informacije koje

su im zaista postrebne. Zbog toga, ako govorimo o preventivnim mehanizmima po pitanju zdravlja mladih, možemo reći da *Poljski sistem* koristi tradicionalstički pristup. Takođe je bitno napomenuti da Poljska već jako dugo razvija program zdravstvenog obrazovanja u školama.

Iako je Poljski sistem seksualnog obrazovanja pod stalnim kritikama jer je faktički zastareo i ne menja se u skladu sa aktuelnim kulturno-sociološkim trenutkom, činjenica je da postoji i da mladi za početak imaju odvojeni prostor u okviru školskog sistema gde na neki način mogu da govore o temi seksualnog obrazovanja. U Srbiji, seksualno obrazovanje je tabu tema sa kojom se u koštac ne hvataju ni škole, ni zdravstvene ustanove[49]. Programi vršnjačke edukacije koje sprovode organizacije civilnog društva su retki i usmereni na prevenciju polno prenosivih infekcija. Mladi su potpuno prepušteni sebi, a društvo ni na koji način ne pruža podršku kako bi razvili veštine i stavove nepohodne za razvoj i očuvanje ove vrste zdravlja.

[49] Tokom 2015. 72 škole sa teritorije AP Vojvodine priključile su se pilot programu „Zdravstveno vaspitanje u reproduktivnom zdravlju (https://www.blic.rs/vesti/vojvodina/u-vojvodini-seksualno-obrazovanje-vec-od-sestog-razreda/rlgcfzt)

5. OMLADINSKA POLITIKA U HRVATSKOJ

5.1. Opšti prikaz sistema omladinske politike

Problemi koji se tiču mladih u Hrvatskoj slični su problemima koji postoje u Srbiji. Naime, Hrvatska ima sličnu infrastrukturu po pitanju omladinskih politika i značajnih činilaca koji utiču na formiranje omladinskih politika. Iskustva Hrvatske po pitanju usklađivanja sa politikama EU, kao i efekti nakon ulaska u EU (2013. godine), značajni su za Srbiju sa više stanovišta. U Hrvatskoj se mladima smatraju osobe od 15 do 30 godina starosti, a njihovo socijalno osnaživanje i zaštita su proklamovani kao jedno od osnovnih ustavnih načela.

U Hrvatskoj postoji više strateških i normativnih akata koji se tiču mladih. Najvažniji su:

- Nacionalni program za mlade za period od 2014. do 2017. godine. Ovo je treći po redu strateški dokument za mlade u Hrvatskoj. Ovaj strateški dokument pripremljen je na osnovu istraživačkog izveštaja *Potrebe, problemi i potencijali mladih u Hrvatskoj iz 2015. godine*, kao i na osnovu evropskih smernica i relevantnih nacionalnih dokumenata. Trenutno je u toku

priprema novog Nacionalnog programa za mlade za razdoblje od 2018. do 2021. godine.

- Zakon o savetima mladih iz 2014. godine. Ovim zakonom predviđeno je osnivanje saveta mladih, kao savetodavnih tela jedinica lokalne i regionalne samouprave. Cilj Zakona je učestvovanje mladih u odlučivanju o upravljanju javnim poslovima od interesa i značaja za njih, aktivno uključivanje mladih u javni život i informisanje i savetovanje u jedinicama lokalne i regionalne samouprave. Sprovođenje Zakona je obaveza jedinica lokalne i regionalne samouprave, dok je Ministarstvo zaduženo za vršenje nadzora i davanje preporuka jedinicama lokalne i regionalne samouprave za povećanje efikasnosti.

Pored pomenutih, u normativne akte koji se dotiču mladih spadaju i, na primer, Zakon o volonterstvu, Zakon o studentskom zboru i drugim studentskim organizacijama, Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, Zakon o strukovnom obrazovanju, Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, Zakon o udrugama, lokalni i regionalni programi za mlade i Plan implementacije Garancije za mlade.

Institucije i organizacije koje imaju najznačajniju ulogu u formulisanju javnih politika koje se tiču mladih su:

- Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, Odjel za mlade;
- Savet za mlade - međuresorno savetodavno telo Vlade;
- Saveti mladih - savetodavna tela jedinica lokalne i regionalne samouprave. Do danas je manji procenat jedinica lokalne i regionalne samouprave osnovalo savete mladih. Prema Izvještaju o osnovanim i aktivnim savjetima mladih u županijama, gradovima i općinama u 2016. godini, saveti su osnovani u 134 (od 555) gradova i opština, dok su aktivni u njih 108. Na nivou županija, osnovano je 19 (od 20) saveta, od kojih je aktivno njih 18;
- Mreža mladih Hrvatske - savez 64 udruženja mladih i za mlade koji predstavlja nacionalnu krovnu organizaciju mladih (National Youth Council) i članica je Evropskog foruma mladih.

5.2. Sistem obrazovanja

Osnovno i srednje obrazovanje u državnim školama je besplatno. Osnovno školsko obrazovanje je obavezno, dok

srednješkolsko obrazovanje nije. Srednjoškolsko obrazovanje deli se na gimnazije i strukovne (tehničke, industrijske, obrtničke) i umetničke škole. Gimnazije imaju opšteobrazovni nastavni program, traju četiri godine i završavaju obaveznim završnim ispitom – državnom maturom. Školovanje u strukovnim i umetničkim školama može trajati od jedne do pet godina, te se najčešće završava izradom i odbranom završnog rada.

U dokumentu Evropske komisije (EK) pod nazivom *Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2017. godinu* za Hrvatsku je istaknuto to da je među glavnim prednostima obrazovnog sistema u ovoj zemlji izrazito niska stopa ranog napuštanja školovanja - najniža u EU. S druge strane, rezultati u pogledu sticanja osnovnih veština oslabili su i sada su ispod proseka u EU. Čini se da su kvalitet kurikuluma i nastave glavni uzrok slabih rezultata Hrvatske u ovoj oblasti.

U pomenutom dokumentu EK konstatuje da je potrebno rešiti problem niskog nivoa sticanja veština, kao i relevantnost veština stečenih u strukovnom i visokom obrazovanju, te da je postignut samo ograničen napredak u pogledu sprovođenja Strategije

obrazovanja, znanosti i tehnologije, kao i povezane kurikularne reforme.

Reforma obrazovnog sistema od 2015. godine aktuelizovala je priču o reformi obrazovnog sistema i opšte je prihvaćeno da je neophodno modernizovati školski kurikulum i nastavne metode u Hrvatskoj, što potvrđuju i sve slabiji rezultati u međunarodnim istraživanjima, poput istraživanja PISA. Međutim, iako je je inicirana, kurikularna reforma još uvek nije pripremljena. Njen cilj bi trebalo da bude da se učenicima i studentima omogući učenje veština, a ne samo činjenica. Tako je ideja da se razrade transferzalne veštine poput učenja kako učiti, preduzetništva, ličnog i socijalnog razvoja, zdravlja, održivog razvoja, upotrebe informacionih i komunikacijskih tehnologija, te građanskog odgoja.

5.2.1. Primer dobre prakse - Projekt e-Škole[50] (2014. – 2022) - Model za digitalizaciju škola na nacionalnom nivou

Cilj ovog projekta je povećanje nivoa „digitalne zrelosti" u 60 % hrvatskih osnovnih i srednjih škola do 2022. godine. Pilot-faza

[50] https://www.e-skole.hr/hr/

projekta trajala je od jeseni 2015. do februara 2018. godine i trebalo je da obuhvati uvođenje informacijsko-komunikacijskih tehnologija u nastavne i administrativne procese u 10% svih osnovnih i srednjih škola. Time se nastoji povećati relativno nizak nivo digitalne pismenosti u hrvatskim školama, jer je pre početka projekta utvrđeno da 80 % škola spada među „digitalne početnice“. Neki od dosadašnjih rezultata su: razvoj okvira za digitalne kompetencije; evaluacija nivoa digitalne zrelosti u školama iz pilot-projekta; objava kriterijuma i preporuka za pripremu materijala za obaveznu lektiru u školama (eLektire). Pored toga, projekt podstiče razvoj digitalnog obrazovnog sadržaja. Na osnovu ovog pilot-projekta, priprema se strategija za nacionalno uvođenje pomenutog modela u periodu od 2019. do 2022. godine.

Vlada Hrvatske usvojila je Program razvoja sistema strukovnog obrazovanja i osposobljavanja za razdoblje od 2016. do 2020. godine. Među predviđenim merama najznačajnije su one koje se tiču promovisanja i poboljšanja modela učenja kroz rad, razvoja sistema za obezbeđenje kvaliteta, poboljšanja stručnog usavršavanja nastavnika i povećanje mobilnosti i zapošljivosti studenata. Međutim, stepen realizacije ovog plana nije na

zavidnom nivou, što je konstatovala i EK u svom izveštaju iz 2017. godine. Ipak, u martu 2018. godine, izmenama propisa o strukovnom obrazovanju, kao jedna od značajnijih novina uvedeno je učenje zasnovano na radu. Ovaj vid učenja je sticanje znanja i veština učešćem u aktivnostima u radnom okruženju, a obavlja se kod poslodavca i/ili u ustanovi za strukovno obrazovanje, koja može biti i regionalni centar kompetentnosti. Ideja je da ovi centri budu mesta koja će, pored ostalog, sprovoditi učenje zasnovano na radu, odnosno programe redovnog strukovnog obrazovanja, stručnog usavršavanja i celoživotnog obrazovanja, kao i druge oblike formalnog i neformalnog obrazovanja. Pomenutim izmenama napravljen je značajan korak ka uspostavljanju i razvoju sistema dualnog obrazovanja, po uzoru na nemački model. Konačni cilj uvođenja dualnog obrazovanja je da učenici srednjih strukovnih škola polovinu svog obrazovanja provode na praksi.

Imajući u vidu da je digitalizacija visoko na agendi javnih politika u Srbiji već duži niz godina, važno je u procesu uvođenja i jačanja digitalizacije i informatičke pismenosti, generalno, vratiti se korak unazad i analizirati stanje u toj oblasti

u obrazovnom sistemu, kako bi se obrazovni kurikulimi u toj oblasti na vreme pripremili za ono što su potrebe tržišta rada, potrebe privatnog, ali i potrebe javnog sektora.

5.3. Zapošljivost mladih

Hrvatski zavod za zapošljavanje pruža uslugu profesionalnog usmeravanja učenicima završnih razreda osnovne škole. Ona uključuje profesionalno informisanje i profesionalno savetovanje, a sprovodi se u saradnji sa školama i roditeljima. Zavod je razvio program profesionalnog usmeravanja *„Moj izbor”*, koji je namenjen, pre svega, učenicima, studentima i nezaposlenima. Program se može koristiti u svim područnim kancelarijama Zavoda, Centrima za informisanje i savetovanje o karijeri (CISOK) te u velikom broju obrazovnih institucija. Ovaj program pruža mogućnost informisanja o različitim zanimanjima, informisanja o sistemu obrazovanja i zapošljavanja, samoprocene profesionalnih interesa i samoprocene kompetencija. Od 2013. godine formirano je 13 centara za informisanje i savetovanje u karijeri u različitim gradovima, koji funkcionišu u okviru Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. Glavni cilj centara je unapređenje ličnih

potencijala korisnika, uključujući i mlade, za celoživotni razvoj karijere.

U poslednjih nekoliko godina postoji trend pada nezaposlenosti u Hrvatskoj, što je u velikoj meri posledica priključivanja Evropskoj uniji i činjenice da značajan broj nezaposlenih, uključujući tu i mlade, sve više odlaze u inostranstvo u potrazi za poslom. Prema podacima iz 2016. godine, 52% mladih radilo je na privremenim ugovorima, dok je dve godine ranije – 2014. - oko 65% redovnih studenata bilo angažovano po tzv. studentskim ugovorima. Ovaj vid radnog angažovanja veoma sličan povremenom i privremenom radu sa poreskim olakšicama u Nemačkoj i još nekim zemljma. Međutim, u Hrvatskoj se studentski rad često zloupotrebljava u pogledu radnih sati i ostvarenog prihoda, dok poseban problem predstavlja to što nije retko da lica koja obavljaju ovaj vid rada zapravo nisu studenti.
Hrvatska je donela Zakon o poticanju zapošljavanja 2012. godine koji omogućio poslodavcima korišćenje olakšica za zapošljavanje u obliku oslobađanja od obaveze uplate doprinosa za obavezna osiguranja na osnovicu, odnosno platu za nezaposlene osobe bez radnog iskustva u zvanju za koje su se obrazovala. Takođe, poslodavcima iz privatnog sektora je

pružena priliika da primaju mlade na stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa, što je pre toga bilo moguće koristiti jedino u organima javne vlasti, a isključivo radi polaganja obaveznog stručnog ili državnog ispita.

Mere stručnog osposobljavanja mladih koriste se od 2010. godine, a od 2014. godine se sprovode u okviru programa Garancija za mlade (European Youth Guarantee programme). Konkretno, ove mere predviđaju da država finanisra isplatu plata (od 2015. godine na nivou minimalne zarade) kao i doprinose za poslodavce kod kojih se mladi stručno osposobljavaju nakon završetka fakulteta za period od 12 meseci, odnosno nakon završetka srednje škole, za zanatske profesije, u trajanju od 24 meseca. Prema podacima iz 2015. godine, skoro 80% mladih koji se stručno osposobljava to čini u okviru javnog sektora. Ovaj podatak je pogotovo problematičan imajući u vidu da su nakon perioda ekonomske krize mogućnosti za novo zapošljavanje u javnom sektoru značajno smanjene. Izmenama propisa iz 2014. godine povećan je iznos izdataka iz budžeta za subvencije za otvaranje novih radnih mesta. Konkretno, ovim izmenama je omogućeno da poslodavci u periodu od pet godina budu oslobođeni plaćanja poreza i doprinosa za osobe mlađe od

30 godina koje su zaposlili na neodređeno vreme. Dodatno, kompanije mogu dobiti subvencije ukoliko se odluče da zaposle mladu osobu, i to u visini od 50% bruto zarade te osobe, za period od 12 meseci.

U februaru 2017. godine, Vlada Hrvatske usvojila je novi paket aktivnih politika tržišta rada, koji se sastoji od devet mera. Pored ostalog, stručno osposobljavanje prošireno je na sve koji su završili srednju školu, dok je starosna granica za primenu ove mere spuštena sa 35 na 30 godina (MLPSRC, 2017a).

Između Hrvatskih i Poljskih mera usmerenih ka povećanju zapošljivosti mladih mogu se podvući određene paralele značajne za Srbiju. Obe zemlje razvijaju modele specijalizovanih programa usmerenih na podršku mladima pri potrazi za poslom. Programi su razvijeni uokviru Nacionalnih službi za zapošljavanje sa ciljem da individualizuju rad sa mladima. Poljski program ide par koraka ispred Hrvatskog je nudi konkretne modele pomoći u skladu sa iskazanom potrebom mlade osobe. Hrvatski program je u prvoj fazi, ali predstavlja primer kako se praksa započinje. Srbija je još 2010. usvojila

Strategiju karijernog vođenja i savetovanja i do tada osnovala više Centara za informisanje i profesionalno savetovanje pri Nacionalnoj službi za zapošljavanje. Centri imaju samo savetodavnu funkciju, ali su daleko od Poljskog modela, gde zapravo se nude konkretni paketi pomoći. U budućnosti Centri bi mogli da postanu značajan resurs za pružanje konkretnije pomoći pri traženju posla.

5.4. Zdravlje i zdravstvena zaštita

Preventivnu i specifičnu zdravstvenu zaštitu mladih i redovnih studenata obezbeđuju službe školske i sveučilišne medicine koje deluju u sklopu županijskih zavoda za javno zdravstvo.

Savetovalište za mlade - pri Službama za školsku i sveučilišnu medicinu u županijskim zavodima za javno zdravstvo, u svakom timu (160 timova školske i sveučilišne medicine), nadležnom za svaku pojedinu osnovnu i srednju školu ili fakultet, postoji polivalentno savetovalište za učenike i studente na osnovu Plana i programa mera zdravstvene zaštite iz obaveznog zdravstvenog

osiguranja. Ova savetovališta su dostupna mladima koji su u sistemu vaspitanja i obrazovanja.

Zdravstveno vaspitanje mladih - od školske godine 2012./2013. u osnovnim i srednjim školama sprovodi se program zdravstvenog vaspitanja, kao sastavni deo celokupnog nastavnog plana i programa. Ovaj program uključuje i edukaciju mladih o važnosti doniranja organa i krvi. Za sprovođenje programa zaduženi su učitelji i profesori, a za pojedine teme nadležni školski lekari i medicinske sestre, kao i stručnjaci iz mentalnog zdravlja i policija.

Postojećim strateškim dokumentima predviđene su sledeće mere u pogledu zdravlja i zdravstvene zaštite mladih: a) jačanje uloge postojećih polivalentnih savetovališta u okviru zdravstvene zaštite školske dece i mladih te, kao nadgradnju postojećeg standarda, otvaranje polivalentnih savetovališta pri zavodima za javno zdravstvo koje finansiraju jedinice lokalne i regionalne samouprave; b) reorganizovanje savetovališta za reproduktivno zdravlje u polivalentnim savetovalištima za mlade na nivou primarne zdravstvene zaštite.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Analizom postojećih praksi, kao i onoga što Srbiju čeka na putu i prilikom ulaska u EU, može se zaključiti da je pred nama još dosta posla u pogledu poboljšanja kvaliteta omladinskih politika, jačanja njihove primene i praćenja.

Svaka od predstavljenih zemalja imala je neki svoj model koncipiranja i primene omladinskih politika. Holandija je zemlja koja je u potpunosti ohrabrila mlade da aktivno učestvuju što u pisanju javnih politika, što u njihovoj implementaciji. Kao značajnog saveznika u tom putu, Holandija je videla roditelje i uključila ih je kad je god to bilo moguće, a osnovni kanal za sprovođenje, menjanje i ponovo uobličavanje politika za mlade videla je u lokalnoj samoupravi, odnosno na nivou lokalnih zajednica. Decentracija je već završena, lokalne samouprave su preuzele svoje uloge i svi dele odgovornost za aktivan odnos prema problemima sa kojima se mladi susreću.

Ono što možemo naučiti od Poljske jeste da svaka omladinska politika mora da ima za svoj osnov određenu viziju budućnosti

društva u celini (a čiji su mladi sastavni deo) i da se na osnovu toga menja sve dok se ne nađe zadovoljavajuće rešenje. Za razliku od Holandije, Poljskoj i Hrvatskoj nedostaje pažljivije planiranje i usklađenost postupanja i mesta svih činilaca društva. Poljska je zemlja koja je prošla čitav niz različitih reformi i promena po pitanju mladih, koje se i dalje sprovode, jer se ova zemlja hrabro suočava sa izazovima pred kojima se nalazi, brzo reaguje, uviđa greške koje su nastajale i pokušava da ih otkloni. S druge strane, u Hrvatskoj je započet niz reformi, ali se u većini kompomenata i dalje čeka na njihovo okončanje i na rezultate primene, što je situacija koja je najsličnija situaciji onoj u Srbiji. Upravo ovaj ključ – konstantan rad i promene, isprobavanja različitih modela možda i jeste najznačajnija poruka. Nije dovoljno doneti omladinsku politiku, potrebno ju je i sprovesti, ali i pratiti njenu primene i njene efekte, jer upravo kroz omladinsku politiku jedno društvo pokazuje ozbiljnost i odlučnost u brizi za budućnost zemlje koju će ti mladi u jednom momentu oblikovati.

Polazeći od omladinskih politika Evropske unije i Saveta Evrope, izdvojenih primera iz prakse Holandije, Poljske i Hrvatske i postojećih strateških dokumenata i omladinskih

politika u Srbiji, formulisane su sledeće opšte preporuke i preporuke za oblasti obrazovanja, zapošljavanja i zdravlja i zdravstvene zaštite:

Opšte preporuke

- Razvijati proces Strukturiranog dijaloga, kao platforme za konsultacije o važnim pitanjima za mlade između svih relevantnih aktera u društvu za formulisanje omladinskih politika.
- Ubrzati proces donošenja Akcionog plana za sprovođenje Nacionalne strategije za mlade za period od 2018. do kraja 2020. godine, koji bi trebalo da definiše prioritetne aktivnosti koje je potrebno realizovati u ovom periodu.
- Što pre otpočeti širok konsultativni proces, u kojem će učestvovati i mladi i relevantne institucije koje podržavaju mlade, za donošenje novih strateških dokumenata koji se tiču zapošljavanja; razvoja obrazovanja; naučnog i tehnološkog razvoja; javnog zdravlja i unapređenje kvaliteta zdravstvene zaštite i bezbednosti pacijenata.

Preporuke za oblast obrazovanja

- Inicirati uvođenje pilot programa praćenja školovanja mladih, u cilju detekcije ranog napuštanja škole i pružanja struktuirane podrške za nastavljanje školovanja ili adekvatne dodatne edukacije i pomoći za zaposlenje.
- Inicirati uvođenje pilot programa *Škola u zajednici* u okviru kapaciteta prethodno izabranih pojedinih kancelarija za mlade ili omladinskih klubova.
- Inicirati sprovođenje projekta *e-Škole,* kao modela za digitalizaciju škola na nacionalnom nivou, čiji bi cilj bio *povećanje „digitalne zrelosti"*- uvođenje informacijsko-komunikacijskih tehnologija u nastavne i administrativne procese u većini osnovnih i srednjih škola u Srbiji u prethodno definisanom vremenskom periodu.
-

Preporuke za oblast zapošljavanja

- U okviru paketa mera protiv nezaposlenosti, uspostaviti sistem nacionalne koordinacije i praćenja koji bi se ticao isključivo mladih.
- Posvetiti posebnu pažnju usaglašavanju obrazovnog sistema sa potrebama tržišta rada putem razvijanja

nacionalnog okvira kvalifikacija i dodatne individualizacije rada sa mladima koji su nezaposleni.

- Ojačati kapacitete i proširiti nadležnosti centara za informisanje i savetovanje u okviru Nacionalne službe za zapošljavanje tako da su u njima zaposlene osobe edukovane za rad sa mladima (veštine potrebne i u omladinskom radu) koje putem individualnog pristupa nude konkretne pakete pomoći, u skladu sa potrebama mladih, uz stalno praćenje rezultata i uspostavljanje sistema nagrađivanja i kažnjavanja u zavisnosti od toga da li mladi koji im se obraćaju aktivno traže posao ili ne.
- Razvijati nove modele specijalizovanih programa usmerenih na podršku mladima pri potrazi za poslom u saradnji sa poslodavcima u cilju promovisanja određenih znanja, kompetencija i poslova, naročito u IT sektoru.
- Standardizovati radne kartone - evidenciju Nacionalne službe za zapošljavanje o mladima tako da sadrži podatke o položenim obukama i ostale informacije koje su relevantne za budućeg poslodavca. Ova vrsta usluge može se nazvati slično kao i u Holandiji – pasoš za zaposlenje.

- Uvesti dodatne poreske i administrativne olakšice za poslodavce prilikom zapošljavanja i stručnog osposobljavanja mladih, uz izbegavanje uvođenje novih posebnih ugovora za mlade koji se prvi put zapošljavaju, a koji su, prema uporednim iskustvima, često predmet zloupotreba.

Preporuke za oblast zdravlja i zdravstvene zaštite

Reproduktivno zdravlje

Uvesti seksualno obrazovanje u redovnu nastavu u školama, makar kao izbornog predmeta, uz redovno praćenje njegovih efekata, u cilju unapređenja zdravlja i zdravstvene zaštite mladih.[51]

U cilju podizanja svesti svih relevantnih činilaca, osmisliti i sprovesti kampanje o značaju i prednostima seksualnog obrazovanja.

Na osnovu redovnog praćenja efekata seksualnog obrazovanja u redovnoj nastavi u školama, prilagođavati i menjati kurikulum,

[51] Uvođenjem predmeta *Zdravstveno vaspitanje u reproduktivnom zdravlju*, u školama na teritoriji AP Vojvodine načinjen je prvi značajniji korak. Nažalost, i pored dobrih rezultata, ova inicijativa je ostala na nivou pilot projekta i nikada nije ušla u zvanični program na teriotoriji cele Srbije.

kako bi ovaj program imao odgovarajuće preventivne rezultate - smanjenje broja neželjenih trudnoća, polno prenosivih infekcija i sl.

Mentalno zdravlje

Ojačati ulogu savetovališta za mlade pri domovima zdravlja, kao i vršnjačkih klubova psiho-socijalne podrške za adolescente pri klubovima ili kancelarijama za mlade.

Fizičko zdravlje

Uspostaviti transparentan sistem finansiranja sportskih aktivnosti mladih u jedinicama lokalne samouprave koji se zasniva na sprovođenju javnih konkursa sa precizno definisanim kriterijumima za dodelu sredstava.

CIVILNO DRUŠTVO ZA
UNAPREĐENJE PRISTUPANJA
SRBIJE EVROPSKOJ UNIJI

Švedska
Sverige

KROVNA
ORGANIZACIJA
MLADIH SRBIJE

Rad Krovne organizacije mladih Srbije podržava Švedska u okviru programa Beogradske otvorene škole „Civilno društvo za unapređenje pristupanja Srbije Evropskoj uniji".

www.komsi.rs
www.facebook.com/KOMSmladi
KOMSmladi
KOMSmladi
@KOMSmladi